

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

Liber primus: De contemnenda morte

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

minus igitur honoris erat poetis, eo minora studia fuerunt. nec tamen, si qui magnis ingenis in eo genere excellissent, non satis Græcorum gloriae responderunt. An censeamus, si Fabio, nobilissimo homini laudi datum esset, quod pingeret, non multos etiam apud nos futuros Polycletos, & Parrhasios fuisse? Honoris alit artibus omnesque incendantur ad studia gloriae: jacentque ea semper, quae apud quosque improbantur. Summam eruditionem Græci si tam censebant in nervorum, vocumque cantibus igitur & Epaminondas, princeps, meo iudicio, Græciæ fidibus præclarè cecinisse dicitur: Themistoclesque aliquot ante annos, cum in epulis recusatet lyram, habitus est indoctior, Ergo in Græcia musici floruerunt, discabantque id omnes, nec, qui ne sciebat, satis excelsus doctrina putabatur. In summo apud illos honore geometria fuit, itaque nihil mathematicis illustrius. At nos metiendi ratiocinandique utilitate, hujus artis terminavimus modum. At contra oratorem celeriter complexi sumus: nec cum primò eruditum, aptum tamen ad dicendum: post autem eruditum, nam Galbanum, Africanum, Lælium 2 doctos fuisse traditum est: studiosum autem eam, 3 qui iis arate antebat, Catonem: post verò Lepidum, Carbonem, Græchos: deinde ita magnos nostram ad artem, ut non multum, aut nihil omnino Græcis cederetur. Philosophia jacuit usque ad hanc artem, nec ullum habuit lumen literarum Latinarum: quae illustranda, & excitanda nobis est, ut, si occupati proimus est: quid civibus nostris, profimus etiam, si profumus, otiosi. In quo eo magis nobis est elaborandum, quòd multi jam esse Latini libri dicuntur scripti inconsideratè ab optimis illis quidem viris, sed non satis eruditis, fieri autem potest, ut rectè quis sentiat, & id, quod sentit, politè eloqui non possit. sed mandare quemquam litteris cogitationes suas, qui eas nec disponere, nec illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est interperanter abutentis & otio, & litteris. Itaque suos libros ipsi legunt cum suis, nec quisquam attingit, præter eos, qui eandem licentiam scribendi sibi permitti volunt. Quare 4 si aliqui Oratoriae laudis nostra atulimus industria, multo studiosius philosophiæ fontem aperiemus, è quibus etiam illa manabant. Sed, ut Aristoteles vir summo ingenio, scientiæ copia, cum motus esset isocraetis rhetoris gloria, dicere etiam coepit, adolefcentem docere, & prudentiam cum eloquentia jungere: sic nobis placet nec pristinum dicendi studium deponere, & in hac majore, & uberiore arte versari. hanc enim perfectam philosophiam semper judicavi, quæ de maximis questionibus copiosè posset, ornateque dicere, in quam exercitationem ita nos studiosè operam dedimus, ut jam etiam scholas Græcorum more habere auderemus: ut nuper tuum post discessum in Tusculano, cum essent plures mecum familiares, tenuerim, quid in eo genere possem, ut enim antea declamitabam causas, 6 quod nemo me diutius fecit: sic hæc nunc mihi senilis est declamatio, Ponere jubebam de quo quis audire

vellet: 7 ad id aut sedens, aut ambulans disputabam itaque dierum quinque scholas, ut Græci appellant, in totidem libros contuli. fiebat autem ita, ut, cum is, qui audire vellet, dixisset, quid sibi videretur, tum ego contra dicerem, hæc est enim, ut scis, verus, & Sociatica ratio contra alterius opinionem differendi, nam illa facillimè, quid verisimillimum esset, inveniri posse Socrates arbitrabatur. 8 sed quò commodius disputationes nostræ explicentur, si eas exponam, quasi agatur res, non quasi narretur, ergo ita nascetur exordium. A. Malum mihi videtur esse mors. M. Iis ne, qui mortui sunt, an iis, quibus moriendum est? A. Utisque. M. Est miserum igitur, quoniam malum. A. Certe. M. Ergo & ii, quibus evenit jam, ut morerentur, & ii, quibus eveniturum est, miseri. A. Mihi ita videtur. M. Nemo ergo non miser. A. Profus nemo, M. Et quidem, si tibi constare vis, omnes, quicumque nati sunt, eruntve, non solum miseri, sed etiam semper miseri, nam si solos eos dicerem miseros, quibus moriendum esset: neminem tu quidem eorum, qui viverent, exciperes: moriendum est enim omnibus: erit tamen miseris hinc in morte, quoniam autem etiam mortui miseri sunt, in miseriam nascitur sempiternam, necesse est enim, miseros esse eos, qui centum milibus annorum ante occiderunt, vel postis omnibus, quicumque nati sunt. A. Ita profus existimo. M. Dic, quælo num te illa terrent: 9 triceps apud inferos Cerberus, Coccyi stremitus, transvectio Acherontis, mento summam aquam attingens. sibi enectus Tantalus? num illud, quod Sisyphus versat

Saxum sudans nitendo, neque profectus hilum?

fortasse etiam inexorabiles iudices, Minos, & Rhadamanthus, apud quos nec te L. Crassus defendet, nec M. Antonius, nec, quoniam apud Græcos iudices res agetur, poteris adhibere Demosthenem: tibi ipsi pro te erit maxima corona causa dicenda. Hæc fortasse metuis, & idcirco mortem censes esse sempiternum malum. A. Adeone me delirare censes, 10 ut ista esse credam? M. An tu hæc non credis? A. Minimè verò. M. Malè hercule narras. A. Cur? quælo. M. 11 Quia dixeris esse possem, si contra ista dicerem. A. Quis enim non in ejusmodi causa? aut quid negotii est, hæc poetarum, & pictorum potentia convincere? M. Atqui pleni sunt libri contra ista ipsa philosophorum differantium. A. Ineptè sanè, quis est enim tam excors quem ista moveant? M. Si ergo apud inferos miseri non sunt, ne sunt quidem apud inferos ulli. A. Ita profus existimo. M. Ubi ergo sunt ii, quos miseros dicis? aut quem locum incolunt? si enim sunt, nusquam esse non possunt. A. Ego verò nusquam esse illos puto. M. Igitur ne esse quidem. A. Profus isto modo: & tamen miseros ob id ipsum quidem, quia nulli sunt. M. Jam mallem Cerberum metueres, quam ista tam inconsideratè diceres. A. Quid tandem? M. Quem esse negas, eundem esse dicis, ubi est accipitem tuum? cum enim miserum esse dicis, tum eum, qui non sit, dicis esse. 12 Non sum ita hebes, ut istuc dicam.

M. Qui d

1. Nec tamen, si qui magnis ingenis in eo genere. Haud sperandum, quod injicit Vat. Nec tamen, si qui magis, adjuvans à Pal. sic, qui paul. nulli mortione, Non tamen se, qui, etc.

2. Dicitur fuisse traditum est. Sic omnes Pall. Itemque Fabr. & Pindor. & delectaque vulg. illud memora V. Victorii editio: Sicut & Vaticani accepta.

3. Qui iis arate antebat. Tenui lect. onem Victorii, quem stabili quæ ut Pal. accedo atque reliqui tres Virich. qui hic arate antebat, vulgò in accusandis hic.

4. Si aliqui Oratoriae laudis nostra atulimus industria. Ita hunc locum in Crepundis restitimus, ex tribus Pall. accedit jam quart. Martenian. Gembl. Fabr. Pithor. Vide ibidem nos: nam vulgò nihil super, si aliqui Oratoriae laudis usq.

5. Compossent plures. Sic ex tribus Pall. Virich. restituo, vulgò Comphere.

6. Quod nemo me diutius fecit. Calidiores asserperent Vat. Scripturam: Quod nemo me diutius fecit. Excussit, mihi non admodum congruere videtur.

7. Ad id aut sedens aut ambulans disputabam. Debetur mihi quoque

hujus loci restitutio, sed ramen præterente Gulielm. cum enim ille in Fabr. & Pithor. cod. reperisset et, quod juxta in p. tert. quart. Pall. est, ingeniosè ad extricavit: sed ut scripsi, est in Pal. sec. plura addux. in Crepundis.

8. Sed quo commodius disputationes nostræ explicentur. Ita quinque Pall. quatuor Gulielm. in eisdem Victorii, vulgò, nisi a om. tunc.

9. Triceps apud inferos. Septenarios duos hic quæ sit veteris alicujus Poetæ Guliel. ergò sic ord. natat: Triceps apud inferos Cerberus, Coccyi stremitus, Acherontis transvectio.

10. Mentis summam aquam attingens. sibi enectus Tantalus.

11. Ut ista esse credam. Sic quinque Pall. itemque editio Victorii, vulgò, Ut ista esse credam.

12. Quia dixeris esse possem. Afferri lectio nam in Crepundis, Quia dixeris esse possem, ex Pall. sec. sed quia neque editione neque ullam præterea codicem accedere video, non perrendo.

13. Non sum ita hebes, ut istuc dicam. Est lectio codicis Pithorani, quam asserimus in Crepundis ex primo quoque Pal. illud tunc quart. quint. Virich. suo ipsæ, vulgò: Ut ista dicam.

M. Quid dicis igitur? A. miserum esse, verbi causa, M. Crassum, qui illas fortunas morte dimiserit: & miserum Cn. Pompejum, qui tanta gloria sit orbatus: omnes denique miseros, qui hac luce careant. M. Revolveris eodem. Int enim oportet, si miseri sunt, tu autem modo negabas eos esse, qui mortui essent. si igitur non sunt, nihil possunt esse, ita ne miseri quidem sunt. A. Non dico fortasse etiam, quod sentio, nam istuc ipsum, non esse, cum fueris, miserum puto. M. Quid miserum, quam omnino nunquam fuisse? ita, qui nondum nati sunt, miseri jam sunt, quia non sunt: & nos ipsi, si post mortem miseri futuri sumus, miseri futuri, antequam nati, ego autem non commemorari, antequam sum natus, me miserum, tu si meliore memoria es, & velim scire, eequid de te recordare. A. Ita jocularis, quasi ego dicam, eos esse miseros, qui nati non sunt, & non eos miseros, qui mortui sunt. M. Esse ergo eos dicis. A. Immo, quia non sunt, cum fuerint, eos miseros esse. M. Pugnante te loqui non vides? quid enim tam pugnans, quam non modo miserum, sed omnino quidquam esse, qui non sit? an tu egressus porta Capena, cum Calatini, Scipionum, Serviliorum, Metelliorum sepulcra vides, miseros putas illos? A. Quoniam me verbo premis, posthac non ita dicam, miseros esse, sed tantum, miseros, ob id ipsum, quia non sunt. M. Non dicis igitur miser est M. Crassus, sed tantum, miser M. Crassus. A. Ita plane. M. Quasi non necesse sit, quidquid isto modo pronunties, id aut esse, aut non esse. an tu dialecticis ne imbutus quidem es? in primis enim hoc traditur: omne pronuntiatum (sic enim mihi in praesentia occurrit, ut appellarem *ἀξιωματικόν*: & utar post alio, sed si invenero melius) 4. id ergo est pronuntiatum, quod est verum, aut falsum, cum dicis igitur, miser M. Crassus: aut hoc dicis, miser est M. Crassus, ut possit judicari, verum id, falsum ne sit: aut nihil dicis omnino. A. Age, jam concedo non esse miseros, qui mortui sunt, quoniam extorlisti, ut faterer, qui omnino non essent, eos ne miseros quidem esse posse, quid? qui vivimus, cum moriendum sit, nonne miseri sumus? quae enim potest in vita esse jucunditas, cum dies, & noctes cogitandum sit, jam, jamque esse moriendum? M. Ego ergo intelligis, quantum mali de humana condi-

tionem dejeceris? A. quoniam modo? M. Quia si mori etiam mortuis miserum esset, infinitum quoddam, & sempiternum malum haberemus in vita: & nunc video calcem: ad quem cum sit decursus, nihil sit praeter ea extimescendum, sed tu mihi videris Epicharmi, acuti, nec insulsi hominis, ut Siculi, sententiam sequi. A. Quam? non enim novi. M. Dicam, si potero, Latine, scis enim me Graece loqui in Latino sermone non plus solere, quam in Graeco Latine. A. Et recte quidem, sed quae tandem est Epicharmi ista sententia? M. 7. *Emmet nolo: sed me esse mortuum nihil estimo.* A. 8. Jam agnosco Graecum: & quoniam coegisti, ut concederem, qui mortui essent, eos miseros non esse, perforce, si potes, ut ne moriendum quidem esse, miserum putem. M. 9. Jam istuc quidem nihil negotii est: sed etiam majora molior. A. Quo modo hoc nihil negotii est? aut quae sunt tandem ista majora? M. Quoniam si post mortem nihil est mali, ne mors quidem est malum: cui proximum tempus est post mortem, in quo mali nihil esse concedis: ita ne moriendum quidem esse, malum est, id est enim, perveniendum esse ad id, quod non esse malum confitemur. A. Ubertius ista quaeso, haec enim spinosiora, prius, ut confitear, me cogunt, quam ut assentiar, sed quae sunt ea, quae dicis te majora moliri? M. 10. Ut doceam, si possim, non modo malum non esse, sed bonum etiam esse mortem. A. 11. Non postulo id quidem, habeo tamen audire. 12. ut enim efficias quod vis, tamen mors ut malum non sit, non efficias. 13. sed nihil te interpellabo. continentem orationem audire malo. 14. M. Quid? si te rogavero aliquid, nonne respondebis? A. 15. Superbum id quidem est, sed, nisi quid necesserit, malo ne roges. M. Geram tibi morem, & ea, quae vis, ut potero, explicabo, nec tamen quasi Pythius Apollo, certa ut sint, & fixa, quae dixeris: sed ut homunculus unus è multis, probabilia conjectura sequens, ultra enim quò progrediar, & quam ut veri videam similia, non habeo, certa dicent ii, qui & percipi ea posse dicunt, & se sapientis esse profitentur. A. Tu, ut videtur, nos ad audiendum parati sumus. M. Mors igitur ipsa, quae videtur notissima res esse, quid sit, primum est videndum, sunt enim, qui discessum animi à corpore putent esse mortem, sunt, qui nullum censeant fieri discessum, sed unà

Bbbb 3

anti-

1. M. *scilicet Cn. Pompejum, qui tanta gloria sit orbatus.* Addit Victorius & Varron, & quodammodo sed cum illud neque in Goliethianis omnibus neque Pall. Virich. atque adeo editione Aldi habeatur, excludendum ex Amavii: neque magnopere illo opus.
2. *Videtur tunc, quod dicitur: Hanc lect. onē post. minio redhibent quingae Pall. Fabr. itemque Pith. vulgō recedens. non potui consensum inter eos aliquid.*
3. *Utar post alio: sed si invenero melius.* Particulam sed, & quidem elegantius inseruit eod. M. Pithocanus, Pall. quae omnium optimis, tertius & quart.
4. *Id est pronuntiatum, quod est verum aut falsum.* Sic editio Victorii: quae lectionem quoque fateretur Pall. oc. tert. Verum quartus, Varron. quid est aut verum, aut falsum, quintus: quid est verum vel falsum & sic quoque pr. sed Vici. ad. Vat. Fabr. & Pithocanus; Vulgō; quid autem non aut falsum esse dicunt.
5. *Ex quo ergo intelligi, quantum mali de humana conditione deieceris.* Hunc locum sic exprimit: fere omnes eod. M. P. parum etiam V. C. editio, nam illud *Ex quo* pr. vulgato *quid* V. nd. cant. Gembl. Fabr. Pith. Pall. pr. tert. quartus. Iam de pro. ex omnes Pall. itemque Fabr. Vat. c. Virich. ostendunt: & verisimile est. C. cetero enim *Ex quo* me. De *pro deieceris*, sic infra Tusc. 2. cap. 5. E. *Videtur igitur, quantum deieceris ad mortem de dolere recedens deieceris?* Tertio hunc locum quoque in Crepandis.
6. *Nonne vides calcem: ad quem cum sit decursus.* Turbant hanc lectionem duo optimi libr. tert. & quart. in illo superter. pr. *ad quem* calcem: ad quem. H. caetero alludit unicus tantum litera excussa: *V. de calcem: ad quem.* Ego confesso omnino nihil mutandum, licet quoque Varron. habeat, ad quem cum sit decursus.
7. *Emmet nolo, sed me esse mortuum nihil estimo.* Ita quatuor Pall. vulgō nihil estimo: melius plane quam V. Clotius, nihil estimo. Nihil estimo, mare est *ἀξιωματικόν* *πίστις*. & ut ipse Epicharmus loquitur, *Α πόρος τῶν ἐν τῆ φύσιν ἔστι πῦρ, ἔστι ἀξιοπιστία*, & Carollus

unius estimere appu. Idem est, Nihil estimare.
8. *Jam agnosco Graecum. Sed quoniam.* Vaticani excerpta: *Jam agnosco Graecum.*
9. *Jam istuc quidem nihil negotii est: sed etiam majora molior.* Quae drigam hanc verborum viciniorum abregant tres Pall. secund. tert. quart. item Fabr. & Pith. sed cum sequentis requirere videantur, quae tandem sunt ista majora? & repetatur in fine capituli, sed quae sunt ista, quae tu te majora moliri? non sum solus obviandati.
10. *Ut doceam, si possim, non modo malum non esse, sed bonum etiam esse mortem.* Eleganter m. h. v. detur collocat o. Victorii: *non modo malum non esse mortem sed bonum etiam esse, quò inclinat quintus representando non malum, non esse mortem sed bonum esse.* Sed quoniam vulgatae tenentur fere omnes M. P. non permisi aliquid novare.
11. *Non postulo id quidem, habeo tamen audire.* Suis antiquitati honore habeatur ex antiquissimis lib. s. Pall. & optimis. Habes enim est *ἀντι*: sicque secund. tert. quart. eodem facie restituit Cl. Gruterus Sallustium, Epithoc. Cantin. ad Carolum, quem vide.
12. *Utar post alio: sed si invenero melius.* Alter hunc locum concep. in Crepandis ex Pall. pr. sed cum jam hanc lect. onem Fabr. omnique optimis Pall. quartus liberaliter ingerat ut merum clarorem; spernere nefas duxi. Vu. gō in omnibus eod. male iuxta sunt: *Utar enim non efficias quid vis, tamen, mors ut malum non sit, efficias quod ego non intelligo.*
13. *Sed nihil te interpellabo.* Pall. quartus venuste omittit *te*: meoque animo recte ut longum mandaretur.
14. *Quid? si te rogavero aliquid?* Elegans & ad meum gustum Vat. lectio: *Si te rogavero.*
15. *Superbum id quidem est.* Revocavi lect. onem Victorii: quoniam faciunt Pall. pr. sec. tert. quart. & fere quintus: tantum enim pr. est esse, accedunt Marc. Gemblae. Fabr. Pithocanus, Varron.
16. *Quam ut veri videam similia.* Elegantissima haec tractatio afferenda est Pall. primo & codici P. Pithoc.: vulgō: *quam ut veri similia videam.*

1. Antim

animum, & corpus occidere, & animumque in corpore extingui, qui discedere animum censent, alii statim dissipari, alii diu permanere alii sempiternum. Quid sit porro ipse animus, aut ubi, aut unde, magna dissensio est. aliis cor ipsum, animus videtur: ex quo excordes, vecordes, concordesque dicuntur: & Nasica ille prudens, bis consul, Corculum, &

Egregie cordatus homo catus Albi Sextus.

Empedocles animam esse censet, cordi suffusum sanguinem. aliis pars quadam cerebri, visa est animi principatum tenere, aliis nec cor ipsam placet, nec cerebri quandam partem, esse animum: sed alii in corde, alii in cerebro dixerunt animi esse sedem, & locum. & animum autem, alii animam, ut ferè nostri declarant nomen. nam & agere animam, & efflare dicimus, & animosos, & bene animatos, & ex animi sententia: ipse autem animus ab anima dictus est. Zenoni Stoico animus, ignis videtur. Sed hæc quidem, quæ dixi, cor, cerebrum, animam, ignem, vulgò: reliqua ferè singuli, ut multi antè veteres, proximè autem Aristoxenus, musicus, idemque philosophus, ipsius corporis intentionem quandam, velut in cantu, & fidibus, quæ harmonia dicitur, sic ex corporis totius natura, & figura, varios motus cieri, tanquam in cantu sonos. Hic ab artificio suo non recessit, & tamen dixit aliquid, quod ipsum quale esset, erat multo antè & dictum, & explanatum à Platone. Xenocrates animi figuram, & quasi corpus, negavit esse, verum numerum dixit esse, cuius vis, ut jam antea Pythagoræ visum erat, in natura maxima esset, ejus doctor Plato triplicem finxit animam: cujus principatum, id est rationem, in capite, sicut in arce, posuit: & duas partes separare voluit, iram, & cupiditatem: quas locis disclusit: iram in pectore, cupiditatem subter præcordia locavit. Diczarchus autem in eo sermone, quem Corinthi habitum tribus libris exponit, doctorum hominum disputantiam, primo libro multos loquentis facit: duobus Pherecratem quandam Phthiotam senem, quem ait à Deucalione ortum, disserentem inducit, nihil esse omnino animum, & hoc esse nomen totum inane, frustra que animalia, & animantes appellari: neque in homine inesse animum, vel animam, nec in bestia: vimque omnem eam, qua vel agamus, quid, vel sentiamus, in omnibus corporibus vivis æquabiliter esse fufam, nec separabilem à corpore esse, quippe quæ nulla sit, nec sit quidquam, nisi corpus unum, & simplex, ito figuratum, ut temperatione naturæ vigeat, & sentiat. Aristoteles longè omnibus (Platonem semper excipio) præstans & ingenio, & diligentia, cum quattuor illa genera principiorum esset complexus, è quibus omnia orientur, quintam quandam naturam censet esse, è qua sit mens, cogitare enim, & providere, & discere, & docere, & invenire aliquid, & tam multa alia, meminisse, amare, odisse, cupere, timere, angere, latari: hæc, & similia eorum, in horum quattuor generum nullo inesse putat. quintum genus adhibet, vacans nomine: & sic ipsum animum, *νοῦς* appellat: novo nomine, quasi quandam continuam motionem, & perennem. Nisi quæ tunc fortè fugiant, hæc sunt ferè omnium de animo sententia. Democritum enim magnam

quidem illum virum, sed levibus, & rotundis corpustulis efficientem animum concursu quodam fortuito, omittimus, nihil est enim a pud istos, quod non atomorum turba conficiat. Harum sententiarum quæ vera sit, deus aliquis viderit: quæ verisimillima, magis quæsitio est. utrum igitur inter has sententias judicare malimus, an ad propositum redire? A. Cuperem equidem utrumque, si posset: sed est difficile confundere, quare si, ut ista non differantur, liberari mortis metu possumus, id agamus, si id non potest, nisi hac quaestione animorum explicata, nunc, si videtur, hoc: illud, aliàs. M. Quod malle te intelligo, id puto esse commodius: efficiet enim ratio, ut quæcumque vera sit earum sententiarum, quas exposui, mors aut malum non sit, aut sit bonum potius, nam si cor, aut sanguis, aut cerebrum est animus, certe, quoniam est corpus, interibit cum reliquo corpore, si anima est, fortasse dissipabitur: si ignis, estinguetur: si est Aristoxeni harmonia, dissolvetur. Quid de Diczarcho dicam, qui nihil omnino animum dicat esse? His sententiis omnibus nihil post mortem pertinere ad quemquam potest pariter enim cum vita sensus amittitur, non sentientis autem, nihil est, ullam in partem quod interit, reliquorum sententiarum spem asserunt, si te fortè hoc delectat, posse animos, cum è corporibus excefferint, in cælum, quasi in domicilium suum, pervenire. A. Me verò delectat: idque, primùm ita esse velim: deinde, etiam si non sit, mihi tamen persuaderi velim. M. Quid tibi ergo opera nostrorum opus est? num eloquentia Platonem imitari possimus? evolve diligenter ejus eum librum, qui est de animo: amplius quod desideres, nihil erit. A. Feci, mehercule, & quidem scriptus, sed nescio, quo modo, dum lego, assentior: cum posui librum, & mecum ipse de immortalitate animorum cœpi cogitare, assensio omnis illa elabatur. M. Quid hoc? dasne aut manere animos post mortem, aut morte ipsa interire? A. Do verò. M. Quid si maneat? A. Beatos esse concedo. M. Si intereant? A. Non esse miseros, quoniam ne sint quidem, jam istuc, coacti à te, paullo antè concessimus. M. quo modo igitur, aut cur: mortem malum tibi videri dicis, quæ aut beatos nos efficiat, animis manentibus, aut non miseros, sensu carentibus? A. Exponere igitur, nisi molestum est, primùm animos, si potes remanere post mortem; tum, si minus id obtinebis: (est enim arduum) 6 docebis carere omni malo mortem, ego enim istuc ipsum verorè, nec malum sit, non dico carere sensu, sed carendum esse. A. 7 Auctoribus quidem ad istam sententiam, quam vis obtineri, uti optimis possumus: quod in omnibus causis & debet, & solet valere plurimum, & primùm quidem omni antiquitate: quæ quo propius abest ab ortu, & divina progenie, hoc melius ea fortasse, quæ erant vera, cernebat, itaque unum illud erat insitum præsertim illis, quos Cascos appellat Ennius, esse in morte sensum, & neque excessu vitæ sic deleri hominem, ut funditus interiret: idque cum multis aliis rebus, tum & pontificio jure, & caremonis sepulcrorum intelligi licet: quas maximis ingenii præditi nec tanta cura celsissent, nec violatas tam inexpiabili religione sanxissent, nisi hæssisset in eorum mentibus, mortem non interitum esse omnia tol-

lentes.

1. *Animumque in corpore extingui.* Ita quinque Pall. Mart. Gembl. Fab. Pith. Vatic. Vir. & ed. no. Victorii, rectè: nam animos ex Epicuri sensu extinguitur statim; corpus sensum ex parte est, sed vulgarem videtur: Rab. Iren. Claudianus in IV. Consul. Honorii Augusti pat. n. 131: *illa cum corpore lapsa intereant, cœci quævis ille aliò dicat.*

2. *Animum autem alii animam, ut ferè nostri declinant nomen.* Com multavi frontem, ut inducerem ex tot Mss. hanc lectionem, puch. secundè tert. quæ, quæ ne Pall. Mart. Gembl. Vatic. Fab. Pith. vulgòs. *Animum autem alii animam, ut ferè nostri declinant nomen.*

3. *Ex duobus partibus separata videtur.* Vatic. partem partem voluit, de qua & dicitur in novam partem aliquid d. eam.

4. *Sed uti difficile confundere.* Vulgo non immittunt: Sed neque est in quinque Pall. neque editione Victorii, aut denique Vatic.

5. *Idque primùm ita esse velim.* Ex utraque velim vulgò: red. ex editione Victorii quinque Pall. Fab. Pith. Vatic.

6. *Docere carere omni malo mortem.* S. c. est in omnibus Mss. & edit. non male tamen Guliel. ex conjectura: *Docere carere animosè & præclare, si subvenirent libri.*

7. *Auctoribus quidem ad istam sententiam, quam vis obtineri, uti optimis possumus.* Codex Fabricianus, quævis obtineri disti. sens. ait, Cui præclare. Dixerat enim paulò ante: *quævis obtineri, uti optimis possumus.* Adde uti, obtineri disti. dicitur usitato in primis Horatio Hellenismo, quæ difficultate obtinetur. Sententia sic. Idem Horatius, *Facile tenet.*

8. *Neque excessu vitæ sic deleri.* Nihil mutant Mss. & edd. Alii tamen neque excessu vitæ, alii excessu hominum. Sed excessu vitæ est, cum vitæ exit.

dentem, atque delentem, sed quandam quasi migrationem, commutationemque vitæ, quæ in claris viris, & feminis dux in cælum solet esse: in cæteris humi & terrenis, & permaneret tamen ex hoc, & nostrorum opinione.

Romulus in calo cum diis agit ævum,
ut famæ assentiens dixit Ennius: & apud Græcos indeque perlapsus ad nos, & usque ad Oceanum Hercules tantus & tam præfens habetur deus. hinc Liber, Deus Semele natu, eademque famæ celebritate Tyndaridæ fratres: qui non modò adjuutores in præliis victorix populi R. sed etiam nuntii fuisse perhibentur. Quid? Ino, Cadmi filia, nonne Leucothea nominata à Græcis, Matuta habetur à nostris? quid? totum præpè cælum, ne plures persequar, nonne humano genere completum est? Si verò feruari vetera, & ex his ea, quæ scriptores Græcix prodiderunt, eruere coner; ipsi illi, majorum gentium dii qui habentur, hinc à nobis profecti in cælum reperientur. Quære, quorum demonstrantur sepulcra in Græcis: reminiscere, & quoniam es initiatus, quæ tradantur, mysteriis: tum de nique, quàm hoc late pateat, intelliges. Sed qui nondum ea, quæ multis post annis tractari cœpissent, physica didicissent, tantum sibi persuaserant, quantum natura admonente cognoverant: rationes, & causas rerum non tenebant: vitis quibusdam sæpe movebantur, hisque maxime nocturnis, ut viderentur illi, qui vita exceserant, vivere. Ut porro firmissimum hoc asserti videtur, cur deus esse credamus, quòd nulla gens tam fera, nemo omnium tam sit immanis, cujus mentem non imbuerit deorum opinio. multi de diis prava sentiunt, id enim vitioso more effici solet omnes tamen esse vim & naturam divinam arbitrantur. nec verò id collocutio hominum, aut consensus efficit: non institutis opinio est confirmata, non legibus. Omni autem in re consensus omnium gentium, lex naturæ putanda est. quis est igitur, qui suorum mortem primùm non eò legeat, quòd eos orbatos vitæ commodis arbitretur? Tolle hanc opinionem: lucum sustuleris. *nemo enim mores suo incommoda, dolent fortasse, & anguntur:* **U** **L** **L** **A** lugubris lamentatio, fletusque mærens, ex eo est, quòd eum, quem dileximus, vitæ commodis privatum arbitramur, idque sentire. Atque hæc ita sentimus natura dūce, nulla ratione, nullaque doctrina. Maximum verò argumentum est, naturam ipsam de immortalitate animorum tacitam judicare, & quòd omnibus curæ sunt, & maxime quidem, quæ post mortem futura sint. *Seris arbores, quæ alteri sacro profunt,* 4 ut ait Statius in Synephebis: quid spectans, nisi etiam postera secula ad te pertinere? Ergo arbores secer diligens agricola, quarum adspiciet bacam ipse nunquam: 5 vir magnus leges, instituta, temp. non feret? Quid procreatio liberorum, quid propagatio nominis, quid adoptiones filiorum, quid testamentorum diligentia, quid ipsa sepulcrorum monumenta, quid elogia, significant, nisi nos futura etiam cogitare? Quid illud? num dubitas, quin specimen naturæ capi debeat ex optima quaque natura? quæ est igitur melior in hominum genere natura, quàm eorum, qui se natos ad homines juvandos, tutandos, conservan-

dos arbitrantur? abiit ad deos Hercules, numquam abiisset, nisi, cum inter homines esset, eam sibi viam munivisset. Vetera jam ista, & religione omnium consecrata. Quid in hac rep. tot, tantosque viros ob temp. interfectos, cogitasse arbitramur? ita demne ut finibus nomen suum, quibus vita, terminaretur? Nemo unquam sine magna spe immortalitatis se pro patria offerret ad mortem, licuit esse otioso Theoprosti, licuit Epaminondæ, licuit, ne & vetera, & externa quæram, mihi, sed nescio quomodo inhaeret in mentibus quasi seculorum quoddam augurium futurorum; idque in maximo ingenio, altissimoque animo & existit maxime, & apparet facillime, quo quidem demto, quis tam esset amens, qui semper in laboribus, & periculis viveret? loquor de principibus, quid potest? nonne post mortem nobilitari volunt? unde ergo illud?

Adspice o cives senis Ennis imaginem formam.
6 *Hic vestrum pinxit maxima facta parum.*
Mercedem gloriæ flagitat ab illis, quorum patres affecerat gloria, idemque
Nemo me lacrymis decoret, nec funera stent
Faxit, cur? voluit vivum, per ora virum.

Sed quid poetas? opifices post mortem nobilitari volunt, quid enim Phidias sui similem speciem inclusit in clypeo Minervæ, cum inscribere non liceret? Quid nostri philosophi? nonne in his ipsis libris, quos scribunt de contemnenda gloria, sua nomina inscribunt? Quòd si omnium consensus, natura vix est: omnesque, qui ubique sunt, consentiant esse aliquid, & quòd ad eos pertineat, qui vita cesserint: nobis quoque idem existimandum est. & si, quorum aut ingenio, aut virtute animus excellit, eos arbitramur, quia natura optima sunt, cernere naturæ vim maxime: verisimile est, eam optime quæque, maxime posteritati servare, esse aliquid, cujus is post mortem sensum sit habiturus. Sed ut nos esse natura opinamur, qualesque sint, ratione cognoscimus, sic permanere animos arbitramur consensu nationum omnium: qua in sede maneat, qualesque sint, ratione discendum est, cujus ignoratio finxit inferos, easque formidines, quas tu contemnere non sine causa videbare. in terram enim cadentibus corporibus, hæc humo tectis, è quo dictum est *humani*, sub terra censabant teliquam vitam agi mortuorum. quam eorum opinionem magni errores consecuti sunt: quos auerunt poëtae, frequens enim consensus theatri, in quo sunt muliercula, & pueri, movetur audiens tam grande carmen:

Adsum, atque advenio Aethonæ, & vix, via alta, atque ardua,
Per speluncas saxi struatas aspera pendentibus.
Maximè ubi rigida constat crassa caligo rufarum.

tantumque valuit error: qui mihi quidem jam sublatus videtur, ut corpora cremata cum scirent, tamen ea fieri a pud inferos fingerent, quæ sine corporibus nec fieri possent, nec intelligi aut nosse eam per se ipsos, ut ventis non poterant motu complecti: formam aliquam, figuramque quærebant, inde Homeri tota *νεκρῶν*: inde ea, quam meus amicus Appius *νεκρογονία* faciebat: inde in vicinia nostræ Averni lacus,

Bbbb 4 Unde

1. *Hinc Liber Deus, Semele* Sic V. & ed. dit, pro quo stant pr. sec. quint. Pall. vulg. om. ferat Deus.
2. *Quoniam es initiatus, quæ tradantur, mysteriis* Lib. Pit. mysticis, de quo detigendum sibi, Gul. notaverat.
3. *Quid omnibus curæ sunt, & maxime quidem* Si res mei arbitrio foret, totum hunc complexum orationis ex sec. Pall. resingerem Maximum verò argumentum est, naturam ipsam de immortalitate animarum tacitam judicare: quod omnino sine cura sunt eorum maxime quidem, quæ post mortem futura sunt, quæ per se liquidissima sunt, sed idem Codex pro *post mortem*, ex. bec.
4. *Ut ait Statius in Synephebis* Pall. quator: & Pithæi omnes clare ad oculum, Enn. ut. ceterum optime duo l. bri Pall. quare & Fabr. omnia ad. eant. & videtur ej. eundem: modo ce vocas provocabunt illi aut tale quod aut referat ad sequens *Age, cila*.
5. *Vir magnus leges, instituta, temp. non feret* Kenninus lectio-

nem Lambini, quam tres Pall. confirmant; accedit quinquus, qui habet. *Reip. non feret, vulg. isti, ista, Reip. con. feret.*
6. *Hic vestrum pinxit maxima facta parum* Ita legitur in quatuor Pall. Virich. quoniam tantum antiqua scriptura pinxit, pro n. or & Fab. Pith. *Pinxit est Poëtarum πινκιδες, εἰς ἀειδιαντες, vulg. pinxit.*
7. *Quid ad vos pertinet cum vitæ esseritis* Hanc lectionem non præstat quinquus Pall. concordia; & Fab. Pith. est verò *vix edere*, ut boni edere sit similia. vulg. *vix edere* esseritis. ex gloria.
8. *Vix, via alta, atque ardua* Nihil mutant omnes mss. Quare *vix* *via* *alta* *atque* *ardua*, ut apparet locum vix affectum non corruptum esse, cui ex contextu à medicis succurrebat Gellius, pro *vix* *via* *aristando* *in via*.

Unde anima excitantur obscura umbra, aperiſto oſtio

1 *Alti Acherontis falſo ſanguine, & imaginis mortuorum.*
 has tamen imagines loqui volunt: quod fieri nec ſine lingua, nec ſine palato nec ſine faucium laterumve & pulmonum vi, & figura poteſt. nihil enim animo videre poterant: ad oculos omnia referebant. magni autem eſt ingenii, revocare mentem à ſenſibus, & cogitationem à conſuetudine abducere: itaque credo equidem 2 etiam alios tot ſeculis: ſed, quod litretis extiter, Pherecydes Syrus primum dixit, animos hominum eſſe ſempiternos: antiquus ſane. fuit enim meo regnante gentili. Hanc opinionem diſcipulus ejuſ Pythagoras maxime confirmavit: qui cum ſuperbo regnante in Italiam veniſſet, tenuit magnam illam Græciam cum honore, & diſciplina, tum etiam auctoritate: multaque ſecula poſtea ſic viguit Pythagoreorum nomen, ut nulli alii docti viderentur. Sed redeo ad antiquos. rationem illi ſententiæ ſuæ non ſere reddebant, niſi quid erat numeris, aut deſcriptionibus explicandum. Platonem ferunt, ut Pythagoreos cognoſceret, 3 in Italiam veniſſe, & didiciſſe Pythagoream omnia: primumque de animorum æternitate non ſolum ſenſiſſe idem, quod Pythagoras, ſed rationem etiam attuliſſe, quam, niſi quid dicis, prætermittamus, & hanc totam ſpem immortalitatis relinquamus. 4. An tu, cum me in ſummam expectationem adduxeris, deſeris? errare mehercule malo cum Platone, quem tu quanti facias, ſcio, & quem ex tuo ore admiror, quam cum iſtis vera ſentire. M. Maſte virtute, ego enim ipſe cum eodem ipſo non invitus erraverim. Num igitur dubitamus, an, ſicut pleraque, ſic & hoc? quamquam hoc quidem minime perſuadent enim mathematici, 4 terram in medio mundo ſitam ad univerſi caeli complexum quaſi puncti inſtar obtinere, quod 5 illi vocant: eam porro naturam eſſe quatuor omnia gignentium corporum, ut quaſi partita habeat inter ſe, & diviſa momenta: terrena, & humida ſuoque nata, & ſuo pondere ad partem angulos in terram, & in mare ferantur, reliquæ duæ partes, una ignea, altera animalis, ut illa ſuperiore in medium locum mundi gravitate ferantur, & pondere, ſic hæc rurſum rectis lineis in caeleſtem locum lubvolent: ſive ipſa natura ſuperiora appetente, ſive quod a graviſſimis leviora natura repellantur. quæ cum conſent, perſpicuum debet eſſe, animus, cum è corpore exceſſerint, & ſive illa ſint animales, id eſt, ſpirabiles, ſive ignei, ſublimè ferri. ſi verò aut numerus quidam ſit animus, quod ſubtiliter magis, quam dilucide dicitur, aut quinta illa non nominata magis, quam non intellecta natura: multo etiam integriora, ac puriora ſunt, ut à terra longiſſimè ſe efferant. horum igitur aliquid animus eſt, ne tam vegeta mens aut in corde, cerebrove, aut in Empedocleio ſanguine demerſa jaceat. Dicit archum verò cum Ariſtoreno æquali, & diſcipulo ſuo, 7 doctos ſane homines omittimus: quorum alter ne condoluſſe quidem unquam videtur, qui animum ſe habere non ſentiat: alter ita delectatur ſuis canibus, ut eos etiam ad hæc transferre co-

netur. Harmoniam autem ex intervallis ſonorum noſſe poſſimus, quorum varia compoſitio etiam harmonias efficit plures: membrorum verò ſitus, & figura corporis, vacans animo quam poſſit harmoniam efficiere, non video: ſed hic quidem, quæ miſer eruditus ſit, ſicut eſt, hæc magiſtro concedat Ariſtotele: canere ipſe doceat. bene enim illo proverbio Græcorum præcipitur,

Quam quisque novit artem, in hæc ſe exercet.

illam verò funditus eiciamus individuorum corporum levium, & rotundorum conuſionem fortunatam: quam tamen Democritus concaſam, & ſpirabilem, id eſt, animale eſſe voluit. ſi autem animus, qui ſiſt horum quatuor generum, ex quibus omnia conſtare dicuntur, ex inſtata anima conſtat, ut poſſimum videri video Panætio, ſuperiora capellaſſe neceſſe eſt. nihil enim habent hæc duo genera proni, & ſupera ſemper petunt. ita, ſive diſſipantur procul à terris, id evenit: ſive permanent, & conſervant habitum ſuum, hoc etiam magis neceſſe eſt ferantur ad cælum, & ab his perumpatur, & dividatur craſſus hic, & concretus ær, qui eſt terra proximus. calidior eſt enim, vel potius ardentior animus, quam eſt hic ær, quem modò dixi craſſum, atque concretum. Quod ex eo ſciri poteſt, quia & corpora noſtra terreno principiorum genere conſecta, ardore animi concaſcunt. accedit, ut eo facilius animus evadat ex hoc ære, & quem ſæpe jam appello cumque perumpat, quod nihil eſt animo velocius, nulla eſt celeritas, qua poſſit cum animi celeritate contendere. qui ſi permanet incorruptus, ſuique limitis neceſſe eſt ita teratur, ut penetret, & dividat omne cælum hoc, in quo nubes, imbres, ventique coguntur: quod & humidum, & caliginofum eſt propter exhalationes terræ. quam regionem cum ſuperavit animus, naturamque ſui ſimilem contigit, & agnovit: junctus ex anima tenuis, & ex ardore ſolis temperato, ignibus inſiſtit, & ſinem altius ſe efferendi facit, cum enim ſui ſimilem & levitatem, & calorem adeptus, tanquam paribus examinatus ponderibus, nullam in partem movetur. ſiquo ei demum naturali eſt ſideris, cum ad ſui ſimilem penetravit, in quo nulla re egens alitur: & ſuſtentabitur ſiſtem rebus, quibus aſtra ſuſtentantur, & aluntur: cumque corpora facibus inflammari ſolentur ad omnes ſere cupiditates, eoque magis inveniunt quod in amolentur, quæ ea habent, quæ nos habere cupimus: proſeucto deati erimus, cum, corporibus relictis & cupiditatum, & æmulationum etiam expertes: quodque nunc ſcimus, cum laxari curis ſumus, ut ſpectare aliquid velimus, & viſere, id moito tum faciemus liberius: rotosque nos in conſemplandis rebus, perſpicendisque ponemus, propterea, quod & natura inſtituit mentibus noſtris: inſatiables quædam cupiditas veri videndi. & oræ ipſa locorum illorum, quæ pervenerimus, quo faciliorem nobis cognitionem rerum caeleſtium, eo majorem cognoscendi cupiditatem dant. hæc enim pulchritudinem in terris non paritiam illam, & vitam (ut ait Theophrastus) philoſophiam, cognitionis cupiditate incenſam,

exc.

1. *Alti Acherontis falſo ſanguine imaginis mortuorum.* Hæc Turnebi conjectura erat, eamque ſibi aſſerunt libri Miſ. tert. Pall. ſic præterea Mart. Gembl. Pith. In Pall. quarto ita extitit: *Alti aut Acherontis*, ut facile poſſit emendari *Alti autem Acherontis*. Ceterorum legendum putatur propter veteris Galien. *Mortuorum imaginis*. in Vaticano. eſt: *Agriæ oſtia Alti*.
 2. *Etiam alios ſeculis: ſed quod litretis extiter.* Repræſenta vi lectorem Lamb. cui adſtipulantur quatuor Pal. Vatic. & Pith. vulgo nimis luxuriante: *Etiam aliter ſeculis diſputaſſe de animis ſed quodam in opere*.
 3. *In Italiam veniſſe: & didiciſſe Pythagoream omnia.* Non agnoſcunt vulgo interta illa verba: *Et in cædis alios multos, tum Arceſidem, Timæumque* rigoris Lamb. cui adſtipulantur quatuor Pal. Vatic. & Pith. vulgo nimis luxuriante: *Etiam aliter ſeculis diſputaſſe de animis ſed quodam in opere*.
 4. *Terram in medio mundo ſitam.* Sequitur Lambinus omnibus Pal. Fabr. Pith. amplius niſi.
 5. *Sic hæc ruſum rectis lineis.* Ita eleganter tres Pall. ſec. tert. quart.

Vat. vulgo *ſuſum*.
 6. *Sive illa ſunt animales, id eſt, ſpirabiles.* Sic plerique Codd. in tercio ſubſcriptum eſt, *ſpirabiles*. quod expreſſe quærit in eorum. Gul. el. ex conjectura *ſpirabiles*. Sic infra paulò, quoniam tamen Democritus concaſam & ſpirabilem, id eſt, animale eſſe voluit. In Vaticano exceptus reſtat *ſp. tab. ter ſp. rigori*.
 7. *Dicitur ſentiri homines mortuos.* In optimo Pal. tercio, & emendatiſſimo erat, *amittimus*. Recte meo animo. *Amittitur enim eſt amittitur, obliſcere: & ut ferme, Amittitur proſum.* ita mortuos tam dicimus ſed hæc ſæpe conſunduntur optimis auctentibus.
 8. *Corpora aſtra terrena principiorum genere conſecta.* Stant pro hæc lectone & codd. veteres omnes, & ead. al. itamen ex conjectura inſerunt ex. Gul. el. pro *conſecta conſerta* conſectas.
 9. *Quem ſæpe jam appello, cumque.* Pall. quique & Pith. cod. illud *creſſum*, quod in vulgatis viſebatur *nier appello & cumque*, tanquam craſſam gloſſam, amittunt ad gemonias: Sicut quoque Vaticanus.
 10. *Paritiam illam & vitam.* Ita Lambinus, & ante illum Menæcius ex Nonio, vulgo *Paritiam*.

I. (am)

excitavit, præcipue verò frequentur ea, qui tum etiam, cum has terras incolentes, circumfusi erant caligine, tamen acie mentis dispicere cupiebant. Etenim si nunc aliquid assequi se putant, qui ostium Ponti viderunt, & eas angustias, per quas penetravites, quæ est nominata

Argo, quæ Argi in ea delecta viri, Visti, petebant pillam, inauratam arctis; aut ii, qui Oceani freta illa viderunt,

Europam. Libyamque vapax ubi di vidit unda; quod tandem spectaculum fore putamus, i cum totam terram contueri licebit, ejusque cum situm, formam, circumscriptionem, tum & habitabiles regiones & rursum omni cultu propter vim frigoris, aut caloris, vacantis? non enim nunc quidem oculis erimus ea qua vidimus. neque enim est ullus scufus in corpore, sed, ut non solum phyfici dicunt, veram etiam medicis, qui ista aperta, & patefacta videntur, vix quasi quædam sunt ad oculo, aureis, ad narces a sedenti perforata. itaque sapie aut cogitatione, aut aliqua virtute impediti. aperti atque integri & oculi, & auribus, nec videmus, nec audimus: ut facie intelligi possit, ANIMUM & videte, & audire, non eas partes, quæ quasi renitentia sunt animi: quibus tamen sentire nihil queat mens. nisi id agat, & adit. Quid quod eadem mente res dissimilias comprehendimus, ut colorem, saporem, calorem, odorem, sonum? quæ nunquam quinque nuntius animus cognosceret, nisi ad eum omnia referrentur, & in omni iudex solus esset. Atque ea profecto tum ratio pariora, & dilucidiora cernentur, cum, quod natura fert, liber animus pervenerit. nam nunc quidem, quamquam foramina illa, quæ patent ad animum a corpore, calidissimo artificio natura fabricata est, tamen terrenis, concretis que corporibus sunt intercepta quodammodo. cum autem nihil erit præter animum: nulla res objecta impedit. quo minus perveniat, quale quidque sit. Quamvis copio: & hæc dicemus, si res positulari, & quædam multa, quam varia, quanta spectacula animus in locis cœlestibus esset habiturus. quæ quidem cogitant, soleo sapere mirari nonnullorum insolentiam philosophorum, qui naturæ cognitionem admirantur, ejusque inventori, & principi gratias exultantes agunt, eumque venerantur, ut deum. LIBER VOS enim se per eum dicunt gravissimis dominis, terrore sempiterno, & diurno, ac nocturno metu. quo terrore? quo metu? quæ est anus tam delira, quæ timeat ista, quæ vos videlicet, si physica non didicissetis, timere-tis.

Acheruntia templa, alia Orci, pallida; Latæ, 3 obnubila, obfusa tenebris loca.

Non puderet philosophum in eo gloriari, quod hæc nontimeat, & quod talia esse cognoverit? ex quo intelligi potest, quam acuti natura sint, qui hæc sine doctrina credituri fuerint. Præclarum autem nescio quid a deo sunt, quod didicerunt, se cum tempus mortis venisset, totos esse perituros, quod ut ita sit (nisi enim pugno) quid habet ista res aut letabile, aut gloriosum? nec tamen mihi sanè quidquam occurrit, cui non Pythagoræ sit, & Platonis vera sententia. ut enim rationem Plato nullam affer-

ret (vide, quid homini tribuam) ipsa auctoritate me frangeret. tot autem rationes attulit, ut vellet ceteris, libere etè persuasisse videatur. Sed plurimi contranituntur, animosque quasi capite damnatos, morte mutant, neque aliud est quidquam, cui incredibilis his animorum videatur æternitas, nisi quod nequeunt, qualis animus sit vacans corpore, intelligere, & cogitatione comprehendere. Quasi vero intelligant, qualis sit in ipso corpore, quæ conformatio, quæ magnitudo, qui locus: ut, si jam possent in homine unà cerni omnia, quæ nunc tecta sunt, casuruse in conspectum videatur animus, an tanta sit ejus tenuitas, ut fugiat aciem. Hæc reputent isti, qui negant, animum sine corpore se intelligere posse. videbunt, quem in ipso corpore intelligant. mihi quidem naturam animi intuenti, multo difficilior occurrit cogitatio, multoque obcurior, qualis animus in corpore sit tanquam alienæ domus, quam qualis, cum exierit, & in liberum cælum, quasi domum suam venerit, nisi enim, quod nunquam videmus, id quale sit, intelligere non possumus, certe & deum ipsum, & divinum animum, corpore liberatum, cogitatione complecti, non possumus. Dicit archus quidem, & Aristoxenus, quia difficilis erat animi, quid, aut qualis esset, intelligentia, nullum omnino animum esse dixerunt: est illud quidem vel maximum animo ipso animum videre, & nimirum hanc habet vim præceptum Apollinis, quo monet, ut se quisque noscat. non enim, credo, id præcipit, ut membra nostra, aut staturam, figuramve noscimus: neque nos corpora sumus: neque ego tibi dicens hoc corpori tuo dico. cum igitur, NOS CERE, dicit, hoc dicit, nosce animum tuum. nam corpus quidem, quasi vas est, aut aliquod animi receptaculum. ab animo tuo quidquid agitur, id agitur à te: hunc igitur nosce, nisi divinum esset, non esset hoc acriter cujusdam animi præceptum, & sic, ut tributum deo sit hoc est, se ipsum posse cognoscere. Sed si, qualis sit animus, ipse animus nesciet: dic, quælo, ne esse quidem se sciet? ne moveri quidem se? ex quo illa ratio nata est Platoni, quæ à Socrae est in Phaedro explicata, à me autem posita est in vi lib. de rep.

7 Quod semper movetur, æternum est. quod autem motum afferat aliud quidque ipsum agitur aliunde, quando finem habet, motum & movendi habeat necesse est. solum igitur quod se ipsum movet quia nunquam desinit a se, nunquam ne moveri quidem desinit, quin æternus ceteris, qua movetur. hic solum hoc principium est movendi, principii autem nulla est origo, nam è principio oriuntur omnia. ipsius autem nulla ex re alia nasci potest. nec enim esset principium, quod moveretur aliunde, quod si nunquam oritur, ne occidit quidem unquam. nam principium existitium nec ipsum ab alio renascitur, nec a se aliud creabit, siquidem necesse est à principio oriri omnia, ita sit, ut motus principium ex eo sit, quod ipsum a se movetur. id autem nec nasci potest, nec mori: vel concedat omne cælum, & omni que natura consistat, necesse est, nec vim ullam nanciscatur: & qua prius impulsamoveatur. Cum patens igitur æternum id esse quod se ipsum movet, quoniam est qui hanc naturam animus esse tribuam negat? & animum est enim omne, quod pulsus agitatur externis. 11 quod autem est animal, id motu ceteris interiore, & suo. nam hæc est propria natura.

Bbbb s.

1. Cum enim terram cœlestis libebat: Gai. ex cod. P. pith. cœlestis: quod nullibi in nostris apparet.
2. Quam multis aequam varia quanta spectacula animus: E. Explet hunc locum pall. p. quæ quæ ne Vac. Marc. G. amb. pith. editio V. C. vulgo conc. sicut quædam variis. p. hactenus.
3. Obnubila obfusa tenebris loca: Quinque pall. ut & Fabr. Gemb. Mars. pith. Nubila tenebris loca quæ toto illo obfusa quod tamen in hac ut editione sol. itarem, non in illis descendente. aut saltem retentante Victor. Vat. Lib. nubila tenebris loca & prius. Acheruntia.
4. Quæ dicitur suam viderit. Quæque pall. exturbantia & sic Latine, & eleganter dicitur.
5. Nisi enim quædam nunquam & dicitur. Sic quinque pall. Vat. germanice. sicut non sensu. Vulg. p. ratiocinatio.
6. Sic aut tribuam. Vos scilicet est, se ipsum posse cognoscere. Hæc sic con-

spiciuntur in omnibus codicibus: etiam si Lamb. nimis imperiosus dedit: partim abjicienda dicit.
7. Quod semper movetur, æternum est. Sic Fabr. P. th. & quinque pall. vulgo, id autem æternum, præmittunt Vat. Marc. G. & æternum pro omni.
8. Movendi habeat necesse est. Sic quoque ex Gai. & test. pall. priores. vulgo l. xur. at. Movendi: quæque finem habeat necesse est. non ad Gen. ac peccator. Suadæ Arginatus.
9. Omnisque natura consistat necesse est. Sic ed. V. & inff. adeoque o. A. li. tamen inter quos Mur. l. 8. Var. 3. Omnisque terra & consistat.
10. Quæ primam, alia movetur. Sic Vat. Pall. præter quod non in quæ. impulsus Fabr. vulg. quæ primus impulsus mov. Alii ex eod. dicitur, quæ primus impulsus movetur.
11. Quod est animal. Afferunt hoc omnes lib. Quinque Pall. Vatic. Marc. Gemb. Fabr. Pith. vulg. animatum.

8. Nisi

matura animi atque vis, quae si est una ex omnibus, quae se ipsam semper movet: neque nata certè est, & aeterna est. Licet concurrant plebeji omnes philosophi, (sic enim ii, qui à Platone, & Socrate, & ab ea familia dissident, appellandi videntur) non modò nihil umquam tam eleganter explicabunt, sed ne hoc ipsum quidem quàm subtiliter conclusum sit, intelligunt. Sentit igitur animus se moveri, quod eum sentit, illud unà sentit, se vi sua non aliena moveri: nec accidere posse, ut ipse umquam à se deferatur. ex quo efficitur aeternitas: nili quid habes ad hæc. A. Ego verò facile sum passus, ne in mentem quidem aliquid contra venire: ita illi faveo sententia. M. Quid illa tandem? num leviora censes? quæ declarant inesse in animis hominum divinarum quædam: quæ si cernerem quemadmodum nasci possent, etiam, quemadmodum interirent, viderem. nam sanguinem, bilem, pituitam, ossa, nervos, venas, omnem denique membrorum & totius corporis figuram viderè posse dicere, unde cœrera, & quo modo facta sint, per animum ipsum, si nihil esset in eo, nisi id ut per animum vivere, tam natura putarem hominum vitam sustineri, quàm vitam, quàm arborum. hæc enim etiam dicimus vivere, item si nihil haberet animus hominis, nisi ut appeteret, aut refugeret, id quoque esset ei commune cum bestis, habet primam memoriam, & eam infinitam, rerum immemrabiliam, quàm quidem Platonem recordationem esse vult superioris vita. nam in illo libro, qui inscribitur Menon, pulcherrimam quandam Socrates interrogat quædam geometrica de dimensione quadrati, ad ea sic ille respondet, ut puer: & tamen ita faciles interrogationes sunt, ut gradatim respondens eodem perveniat, quasi geometrica didicisset. ex quo efficit vult Socrates, ut discere, nihil aliud sit, nisi recordari. quem locum multo etiam accuratius explicat in eo sermone quem habuit eo ipso die, quo excessit e vita: docet enim, quemvis, qui omnium rerum rudis esse videatur, bene interroganti respondentem, declarare, se non tum illa discere, sed reminiscendo recognoscere: nec verò fieri ullo modo posse, ut à pueris tot rerum, atque tantarum insitas, & quasi consignatas in animis notiones, quas *μνησὶς* vocant, haberemus nisi animus, 3. antequam in corpus intravisset, in rerum cognitione vigisset. cum que nihil esset, ut omnibus locis à Platone dicitur, (nihil enim ille putat esse, quod oriatur & intereat, idque solum esse, quod sempiternum sit, qualem ideam appellat ille, nos speciem) 4. non potuit animus hæc in corpore inclusus agnoscere, cognita autem. ex quo tam multarum rerum cognitionis admiratio tollitur: neque ea plane videt animus, cum tam repente in insolitum, tamque perturbatum domesticum immigravit, sed eum se colligit, atque recreavit, tum agnoscit illa reminiscendo. ita nihil aliud est discere, nisi recordari: ego autem majore etiam quodam modo memoriam admittor. 5. quid est enim illud, quo meminimus? aut quam habet vim? aut unde naturam? non quero, quanta memoria Simonides fuisse dicatur, quanta Theo-

doctes, quanta is, qui à Pytho legatus ad senatum est missus, Cyneas, 6. quanta nuper Carmadas, quanta, qui modò fuit, Sceptius Metrodorus, quanta noster Hortensius: 7. de communi omnium memoria loquor, & eorum maxime qui in aliquo majore studio, & arte versantur: quorum quanta mem sit, difficile est existimare: via multa memorantur. 8. Quorsum igitur hæc spectat oratio? 9. quæ sit illa vis, & unde intelligendum puto. non est certe nec cordis, nec sanguinis, nec cerebri, nec atomorum. 10. anima sit animus, ignisve, nescio. nec me pudeat, ut illos, fatari desine quod nesciam. illud, si ulla alia de re obicura affirmare possem, five anima, five ignis sit animus, 11. eum jurem esse divinum. Quid enim obsecro te, terranetibi, aut hoc nebuloso, & caliginoso cælo aut sata, aut concreta videtur tanta vis memoria? si, quid sit hoc, non vides: at, quale sit, vides. si ne id quidem? at, quantum sit, profecto vides. quid igitur? utrum capacitatem aliquam in animo putamus esse, quæ, tanquam in aliquo vase, ea quæ meminimus, insundatur? absurdum id quidem. qui enim fundus, aut quæ talis animi figura intelligi potest? aut quæ tanta omnino capacitas? an imprimi quasi ceram, animum putamus & memoriam esse signatarum rerum in mente vestigia? quæ sunt verborum, quæ rerum ipsarum esse vestigia? quæ potè tam immensa magnitudo, quæ illa tam multa possit effingere? Quid illa vis, quæ tandem est, quæ investigat occulta, quæ inventio, atque ex cogitatio dicitur: ex hacne tibi terrena, mortali que natura, & caduca concreta ea videtur? aut qui primus, quod summæ sapientia, Pythagoræ visum est, omnibus rebus imposuit nomina? aut qui dispersos homines congregavit, & ad societatem vitæ convocavit? aut qui sonos vocis, qui infiniti videbantur, paucis litterarum peris terminavit? aut qui errantium stellarum cursus, progressiones, institutiones notavit? OMNES magni: etiam superiores, qui fruges, qui vestitum, qui tecta, qui cultum vitæ, qui præsidia contra feras invenerunt: à quibus mansueti, & exculti, à necessariis artificibus ad elegantiora deluximus. 12. nam & auribus oblectatio magna pars est, inventa & temperata varietate, & natura sonorum: 13. & astra suspeximus, tum ea, quæ sunt infixa certis locis, tum illa non re, sed vocabulo errantia. quorum conversiones, omnesque motus qui animus videt, ut docuit similes animum suorum ejus esse, qui fabricatus esset in cælo. nam cum Archimedes lunæ, stellis, quinque errantium metus in sphaeram illigavit, effecit idem, quod ille, qui in Timæo mundum ædificavit Platonis deus, ut tarditate, & celeritate dissimilimos motus una regeret conversio. Quod si in hoc mundo fieri sine deo non potest, ne in sphaera quidem eodem modo Archimedes sine divino ingenio potuisset imitari. Mihi verò ne hæc quidem notiora, & illustriora carere vi divina videntur, ut ego aut poetam grave plenamque carmen sine cœlesti aliquo mentis initiatu putem fundere, aut eloquentiam sine quadam vi majore fluere, abundantem sonantibus verbis, uberibusque senten-

1. Nisi ut appetere aut refugere. Non aulos sum credulitatem meam addicere m. s. Pall. o. habentibus pro refugere simplex fugere: alios tamen eodem sic legentes sic secutus Vict.
2. Respondens eodem perveniat. Sic quatuor Pall. itemque Fabr. Pit. vulg. & s. p. d. e. s. p. e.
3. Antequam in corpore intravisset. Exhibuit lectionem Vict. quam ad aptem qui nunc Pall. referent. ac Vat. vulg. antequam corpus int. inisset.
4. Non potuit animus hæc in corpore includere agnoscere. Non male Vict. cum Pal. præterea in corpore ceterum agnoscere o. m. s. tam notici quam Gul. quod deo dico, ut evanescat eorum quædam conjectura, sequens refer. pponentis.
5. Quid est enim in illud, quo meminimus? M. s. quinque Vat. Fab. Pic. quod constantissime.
6. Quanta nuper Carmadas. Lamb. accedunt, Fab. Vat. Pall. cert. quart. optimi libri. Illi enim Carmadas, vulg. Carmades.
7. De communi omnium memet à loquer. Sic quinque Pall. Vat. Fab. Pic. Genab. & Vict. longe melius quàm illud vulg. bonum.

8. Quorsum igitur hæc spectat oratio. Pall. optimi, cert. quart. item Mart. Gemb. Fab. Pic. Quorsum placet.
9. Quæ sit illa vis, & unde intelligendum. Ejeci alterum sit post unde, imperantibus Fab. & t. b. s. p. o. r. b. u. s. pall.
10. Anima sit animus? quærit. Communi suffragio oblegant 7. animus Fab. Pic. & quinque Pall. com. Vat.
11. Eum jurem esse divinum. Gul. ex conjectura annotabat, jurem me esse divinum non ept. s. p.
12. Nam & auribus oblectatio magna pars est, inventa & temperata. Emendationis hujus primi sumus Arch. recti in Crepundio nostræ ex Pal. pr. & cert. cod. optimo: accedit jam nihil illo deterior quart. supervacuum quoque quærit, ut nihil dubii relinquatur esse omnino genuinam in Vat. unice syllaba amplius & magna pars est, inventa & temperata. E. s. Quam ex vet. cod. Oblectatio magna pars est inventa & temperata adjuvant hæc nostra, Pal. s. c. Fab. Pic. delentes ex.
13. Et astra suspeximus. Gul. ex Pic. lib. suspeximus. later. v. p. s. l. o. s.

sententia. PHILOSOPHIA verò, omnium mater atium, quid est aliud, nisi, ut Plato ait, donum, ut ego, inventum deorum? **M**AJUS enim primùm ad illorum cultum, deinde ad jus hominum, quod situm est in generis humani societate, tum ad modestiam, magnitudinemque animi eruditur; eandemque ab animo, tanquam ab oculis, caliginem dispulit, ut omnia supera, infera, primâ, ultimâ, mediâ videremus. *profus hac divina mihi videtur via, qua tot res efficit, & tantis, quid est enim memoria rerum, & verborum? quid potro inventio? profectò id, qua nec in deo quidquam majus intelligi potest, non enim ambrosia deos, aut nectare, aut juvenate pocula ministrante, letari arbitror: nec Homerum audio, qui Ganymede sem ad iustitiam ait propter formam, aut Jovi bibere ministraret, non justa causa, cur Laomedonti tanta fieret injuria. sin gebat hæc Homerus, & humana ad deos transferebat. divina mallem ad nos. quæ autem divini? vigere, sapere, invenire, meminisse. Ergo ANIMUS, qui, ut ego dico, divinus est, ut Euripides audent dicere, deus: & quidem si deus, aut anima, aut ignis est, idem est animus hominis. nam ut illa natura celestis & terra vacat, & humore: sic utriusque horum rerum humanus animus est expers. sin autem est quinta quædam natura ab Aristotele inducta: primùm hæc & deorum est, & animorum. Hanc nos sententiam secuti, his ipsis verbis in consolatione hæc expressimus:*

*Animus nulla in terrâ origo inveniri potest: nihil enim est in animâ mixtum, atque concretum, aut quod ex terra natum, atque filium esse videtur: nihil ne aut humidum quidem, aut friabile, aut igneum. hu enim in naturâ nihil inest, quod vim memoria, mentis, cogitationis habeat: quod & præterita teneat, & futura provideat, & completi possit præsentia: quæ sola divina sunt, nec invenietur unquam, unde ad hominem venire possint, nisi a deo. singulari est igitur quædam natura atque vis animi, si quæ ab hu usinatur, notique natura. Ita quidquid est illud, quod sentit, quod sapit, & quod vult, quod veget, celeste & divinum est: hæc quoque rem æternam sit necesse est. Nec ratio deus ipse, qui intelligitur a nobis, alio modo intelligi potest, nisi mensura quædam, & libera, segregata ab omni conditione mortali, omnia sentiens, & movens: ipsaque prædita motu sempiterno. --- Hoc eger necesse, atque eadem est natura est humana mens. Ubi igitur, aut qualis est ista mens? Ubi tua, aut qualis? potesne dicere? an, si omnia ad intelligendum non habeo, quæ habere vellem, ne iis quidem, quæ habeo, mihi per te uti licebit? non valet tantum animus, & ut se ipsum ipse videat, ut ut oculus sic animus se non videns, alia cernit. non videt autem, quod minimum est, formam suam, fortasse: quamquam id quoque: sed relinquitur: vim certè, sagacitatem, memoriâ, motum, celeritatem videt. **M**AJUS magna, hæc divina, hæc sempiterna sunt, quæ facie quidem sit, aut ubi habitat, ne querendum quidem est, ut, cum videmus speciem primùm candoremque cœli, deinde conversionis celeritatem tantam, quantam cogitare non possumus: tum vicissitudines die-*

rum atque noctium, commutationesque temporum quadripartitas, ad maturitatem frugum, & ad temperationem corporum aptas, eorumque omnium moderatorem & duces solem, lunamque accretionem, & diminutionem luminis, quasi factorum notantem, & significantem dies, tum in eodem orbe in XII, partibus distributo, quinque stellas ferri, eosdem cursus constantissimè servantes, dispersibus inter se motibus, nocturnamque cœli formam undique sideribus ornatum: tum globum terræ eminentem & mari, fixum in medio mundi universi loco, duabus oris distantibus habitabilem, & cultum: quarum altera, quam nos incolimus, sub axe posita ad stellas septem, unde *Horatius Aquilonis stellas gelidas molitur nive:* altera australis, ignota nobis, & quam vocant Græci *ἄρτιζόνα*, ceteras partes incultas, quod aut frigore rigeant, aut urantur calore: hic autem, ubi habitamus, non intermittit suo tempore

- 6 *Cultum miscere, arbores frondescere,*
- 7 *Virescunt, pampini pubescere,*
- Rami baccharum ubertate incurvare,*
- Segetes largiri fruges, flores omnia,*
- Fontes scaturire, herba præta convulsivæ:*

tum multitudinem pecudum, partim ad vescendum, partim ad cultus agrorum, partim ad vehendum, partim ad corpora vestienda: hominemque ipsum quasi contemplatorem cœli ac deorum, ipsorumque cultorem: atque hominis utilitati agros omnes & maria parentia. **H**ÆC igitur & alia innumerabilia cum cernimus, possumusne dubitare, quin his præsit aliquis vel effector, si hæc natura sunt, ut Platoni videtur: vel, si semper fuerint, ut Aristoteli placet, moderator tanti operis, & muneris? sic mentem hominis, quamvis eam non videas, ut deum non vides: tamen ut deum agnoscis ex operibus ejus, sic ex memoria rerum, & inventione, & celeritate motus, omnique pulchritudine virtutis vim divinam mentis agnosco. In quo igitur loco est? credo equidem in capite: & cur credam, afferre possum: sed aliâ: nunc ubi sit animus, certè quidem in te est. Quæ est ei natura? Propra puto, & sua. sed fac igneam, fac spiritabilem: nihil ad id, de quo agimus, ut videtur, ut deum noris, est ignis & locum, & faciem, sic animus tibi tuum notum esse oportere, etiam si ejus ignores & locum, & formam. in animi autem cognitione dubitare non possumus, nisi plane in physicis plurimum sumus. quin nihil sit animi admixtum, nihil concretum, nihil copulatum, nihil coagmentatum, nihil duplex: quod cum ita sit, certè nec secerni, nec dividi, nec discerni, nec distrahi potest: nec interire igitur, est enim interitus quasi discissus, & secretio, ac directus earum partium, quæ ante interitum junctio aliqua tenebatur. **H**is, & cæteris rationibus adductus Socrates nec patronum quæsit ad iudicium capitis, nec iudicibus supplex fuit: *adhibuitque liberam consummationem, & à magnitudine animi ductam, non à superbia; & lupremo vitæ die*

1. *Adventus pocula ministrante.* Sic edidit Vict. quem secutus cum Lamb. Ald. Nop. & licet in Gemb. Fab. Pit. vulg. *adventus*.
 2. *Ubi bibere ministraret.* Hoc asserunt quinque Pall. Var. quatuor Gul. casum ubertate dixi in Crepundis. vulgo ex glossâ, nisi *ubi* præla ministr.
 3. *Quid vult quod veget.* Quinque Pall. ut & Fab. itemque Pit. *quod veget*. Var. *quod veget*.
 4. *Ubi se ipsum ipse videt.* Est lectio Vict. à quâ sunt quatuor posteriores Pall. vulg. *ut ipse ipse videt*.
 5. *Quæ Græci dicunt ἀρτιζόνα.* Ita legendum, accedunt fere omni Pall. et quæ cum P. *ἀρτιζόνα*. Fab. *ἀρτιζόνα* sic tale aliqd. molitur ter.
 6. *Cultum miscere.* Ita justè emendari in Crepundis ex Pall. accedit jam unus ex Gul. live in Pit. live Fab. sit, non possum propter ratiâ dissimulare vulg. *miscere*.
 7. *Uirescunt.* Item hic sum secutus Pal. pr. in certe tale quiddam fuisse subijce ratiâ: & omnino accedit quart. in quo hujus verber

glossâ *miscere*. Man. nihil in centosè hæc interpolat legendo & edendo. *Uirescunt* hæc pampini pubescere. Dixi de his aliquid in Crepundis.
 8. *Hæc igitur & alia innumerabilia.* Gul. ex conjecturâ, *Et talia quia paullo post huc & talibus addidit Socrates.* & quia dicitur vestigiis cod. Fab.
 9. *Sed alim. non ubi sit.* Vict. hanc lectionem confirmat quint. in p. ter. quart. *Sed alia ubi.* vulg. *Sed de his alia, nunc.*
 10. *Fac igneam fac spiritabilem.* Text. & quart. Var. ut supra, *Spiritabilem.*
 11. *Et secretio ac directus earum partium.* Non libuit sequi Lamb. & Man. reponentem *Directio*, licet illi s. eniam faveant duo posteriores Pall. var. *nostram* defendunt junctio umbone: tres priores Pall. & Gul. ac den. que ipse Vict.
 12. *Hic & talibus ut videtur ad dicitur.* Interferunt ratiâ *ut* Mart. Gemb. Pit. Var. quinque Pall. Vict. ed. quorum conjutatum pertinaciam. *faci dire per oisum dixi.* vulg. *Hic & talibus addidit.*
 13. *A magis alius animi autem.* Vict. *A magis animi iudicium.* quod in nullo m. postea videre contigit.

de hoc ipso multa differuit, & paucis ante diebus, cum facile posset educere custodia, noluit: & cum panem in manu iam moriterent illud teneret poculum, locutus ita est, ut non ad mortem tuam, verum in caelum videretur ascendere. ita enim cecebat, itaque differuit: duas esse vias, duplicemque cursum aurocorum e corpore excedentium, nam qui se humanis vitiis contaminavissent, & se totos libidinibus dedissent, quibus caecati velut domesticis vitiis, atque flagitiis se inquinavissent, & vel rep. violanda fraudes inexplabileis conceperunt, & iis devium quoddam iter esse, seclusum a concilio deorum. qui autem se integros, castosque servavissent, quibusque fuisset minima cum corporibus contagio, seque ab his semper sevocassent, effertur in corporibus humanis vitam imitari deorum; his ad illos, a quibus essent profecti, reditum facile patere, itaque commemorat, ut CYGNUS, qui non sine causa Apollini dicati sunt, sed quod ab eo divinationem habere viderentur, qua providentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriantur. sic omnibus & bonis, & doctis esse faciendum. nec verò de hoc quisquam dubitare posset, nisi idem nobis accideret, diligenter de animo cogitantibus, quod his saepe usu venit, 4 qui cum ariter oculis deficientem solem intuerentur, ut ad spectum omnino amitterent: sic mentis acies seipsum inuens, nonnumquam hebescit: ob eamque causam contemplandi diligentiam amittimus. Itaque dubitans, circumspectans, haesitans, multa adversa revertens, 5 tanquam in rate, in mari immenso, 6 nostra vehitur oratio. Sed hæc & vetera & a Græcis. Cato autem sic abiit e vita, ut causam moriendi natum se esse gauderet. VERTAT enim dominans ille in nobis deus, 7 iniussu hinc nos suo demigrare, cum verò causam justam Deus ipse dederit, ut tunc Socrati, nunc Catoni, saepe multis: ne ille, medius fidius, vir sapiens, lætus ex histenebris in lucem illam excesserit: & nec tamen illa vincla carceris tuperit. leges enim vetant, sed tanquam à magistratu, aut ab aliqua potestate legitima, sic à deo evocatus, atque emissus, exierit. tota enim philosophorum vita, ut ait idem, commentatio mortis est. Nam quid aliud agimus, cum à voluptate, id est, à corpore, cum à re familiari, quæ est ministra, & famula corporis, cum à republicam à negotio omni sevocamus animum? quid, inquam, agimus, nisi animum ad seipsum advocamus, secum esse cogimus, maximeque à corpore abducimus? scernere autem à corpore animum, nec quidquam aliud est, quam amori distare, quare hoc commentemur, mihi crede, disjungamusque nos à corporibus, id est, consuecamus mori. Hoc & dum erimus in terris, erit illi cœlesti vitæ simile: & cum illuc ex his vinculis emissi feremur, minus tardabitur cursus animorum, nam 10 qui in compediibus corporis semper fuerunt, etiam cum soluti sunt, tardius ingrediuntur, ut si, qui ferro vincili multos annos fuerunt. quò cum venerimus,

tum denique vivemus. NAM hæc quidem vita mors est: quam lamentari possem, si liberet. A. 11 Satis quidem tu in consolatione es lamentatus: quam cum lego, nihil malo, quam has res relinqueris, his verò modo auditis, multo magis. M. Veniet tempus, & quidem celeriter, & 12 sive retractabis, sive properabis, volat enim cæcis, tantum autem abest ab eo, ut malum non sit, quod tibi dudum videbatur. ut verear, ne homini nihil sit non malum aliud certe, sed bonum aliud potius: si quidem vel dii ipsi, vel cum diis futuri sumus. A. Quid refert? adfuit enim, qui hæc non probent. M. Ego autem nunquam ita te in hoc sermone dimittam vlla uti ratione, ut mors tibi videri malum possit. A. Qui potest, cum ista cogoverim? M. Qui possit, rogas? caterva veniunt contra dicentium, non solum Epicureorum quos equidem non despicio, sed necio quo modo doctissimi quisque contemnit acerrime autem deliciae meæ, Dicæarchus contra hanc immortalitatem differuit, is enim treis libros scriptis, qui Lesbiaci vocantur, quod Mitylenis sermo habetur, in quibus vult efficere, animos esse mortales. Stoici autem usuram nobis largiuntur, tanquam cornicibus: diu mansuros ajunt animos, semper negant. Num vis igitur audire, cur etiam si ita sit, mors tamen non sit in malis? A. Ut videtur: sed me nemo de immortalitate depeller. M. Laudo id quidem: 13 etsi nihil animis oportet confidere. movemur enim saepe aliquo acutè conclusio: labamur, mutamurque sententiam aliorum etiam trebimus. in his est enim aliqua obfuscatio, id igitur si acciderit, simus armati. A. Sane quidem: sed, ne accidat, providebo. M. Num quid igitur est causæ, quin amicos nostros Stoicos dimittamus, eos dico, qui ajunt animos manere, & corpore cum excesserint, sed non semper? A. Istos verò: qui, quod tota in hac causa diffisillimum est, suscipiant posse animum manere corpore vacante: illud autem, quod non modo facile ad credendum est, sed eo concessio, quod volunt, consequens, id certe non dant, ut, cum diu permanserint, ne intereat. M. Bene reprehendis: & se isto modo res habet. Credamus igitur Panatiæ à Platone suo dissentienti, quem enim omnibus locis divinum, quem sapientissimum, quem sanctissimum, quem Homerus in philothorum appellat hujus hanc unam sententiam de immortalitate animorum non probat, vult enim, quod nemo negat, quidquid natum sit, interire: nasci autem animos; quod declarat eorum similitudo, qui procreantur: quæ etiam in ingenio non solum in corporibus apparet, alteram autem affert rationem, nihil esse, quod doleat, quin id agrum esse quoque possit. quod autem in mortuum cadat, id etiam interitum: dolere autem animos, ergo etiam interire, hæc refelli possunt. sunt enim ignorantis, cum de æternitate animorum dicatur, de mente dici, quæ omni turbido motu semper vacet, non de partibus iis, in quibus ægritudines,

ira.

1. Es se totos libidinibus dedissent. Sic enneas M. alii tamen, inter quos Vici. A. d. d. s. f. n.
 2. Vel Rep. violanda fraudes inexplabileis. Delevi in ante Rep. auctoritate quinq. Pall. m. f. & sic fortassis ibi Oratio.
 3. In devium quiddam iter esse, seclusum. Sic indicavi legendum in Crepundis. ex tribus prioribus Pall. accedunt jam duo posteriores, ac V. & edito, ubi totum sic habetur ut & in Fabr. Pith. codd. vulg. inoppositum. In devium quiddam, etc.
 4. Quæ cum ariter oculis deficientem solem. Ita Vici. editio. Ceterum locus valde turbatus, pr. n. p. auctore Lamb. contra omnes libros hoc modo refert bentes: Quæ ab oculis deficientem solem. In omnibus lib. cum vel quæ appareat in Martini. Dissertatibus: Vnde Gul. Cum qui ariter oculis deficientem.
 5. Tanquam in rate in mari immenso. Obsecro sum majori consensu m. f. cum Turn. ac Lamb. fac. enim. Passerat. volebat. Tanquam in mari. Pal. tres prioribus. Tanquam in rate in mari in flautoris sequere. legem. Tanquam rate in mari immenso: prout est in Fabr. & tertio ad marg. nem. Videtur omnino aliquem ex veter. Poëtam respicere. Rateri autem pro Rate, ut Cæsar. taliaque Lucilius. Lanorum immans. ante ut, etc.
 6. Nostra vehitur oratio. Nihil divertunt ulli lib. Lamb. verò ratis.

7. Injussu hinc nos suo demigrare. Quomodo placet iectio quart. Pall. remigrare? Exp. pendice sulci.
 8. Non tamen ita vult existeri peris. Sic pr. tert. quart. quint. Pall. Fabr. & Cicero ipsemet sepius vulg. vincula.
 9. N. f. autem ad se ipsum advocamus. Licet alii propugnent. T. & v. v. autem quod & Pall. duo pr. ac tert. & Vat. servant; tamen Vici. sec. quint. & Pith. denique Man. avus & Nep. retentant alterum Pal. quart. Evocamus.
 10. Videtur aliquid alere nervositas secund. Pal. etiam solari sine.
 11. Satis quidem est. Ita mutant verba Pal. pr. ac quint. vulg. satis in quidem.
 12. Sive retractabis sive properabis. Lamb. lectionem stabilunt codd. m. f. Gembl. Mart. & Pall. quint. in quo revisitas sic. Sicque ante Lamb. edidi. Vici.
 13. Et si nihil animis oportet confidere. Sic o. m. f. quæ nostris quæ Gul. & edit. V. & unde Gul. ex contextu. Animi. vulg. verò animi.
 14. Sed eo concessio, quod vultu confusio. id certe non dant. Quinque Pall. & Gab. Vat. id certe non dant, vel sic, legendum putem, id certe non dant. quid hoc sit, alibi dicimus.

ira, libidinesque verferentur: quas is, contra quem hæc dicantur, remota à mente, & disclusas putat. Jam similitudo magis apparet in bestiis. quarum animi sunt rationis expertes. *hominum autem similitudo in corporum figura magis exstat: & ipsi animi magis referuntur quali in corpore locati sint. multa enim in corpore exstant, quæ acuant mentem: multa, quæ obtundant.* Aristoteles quidem ait, omnes ingeniosos melancholicos esse: ut ego me tardiores esse non moleste feram. enumerat multos; idque quæsi conset, rationem, cur ita fiat asserit. Quod si tanta vis est ad habitum mentis in eis, quæ gignuntur in corpore: (ea sunt autem, quæ cumque sunt, quæ similitudinem faciunt) nihil necesse est asseri, cur nascatur animi similitudo. omitto similitudines. vellem adesse posset Panætius. vixit cum Africano. quærerem ex eo, cuius suorum similis fuisset Africani fratris nepos, i facie vel patris: vita, omnium perditiorum ita similis, ut esset facile determinis. eujus etiam similis, P. Craffus, & sapientis, 3 & eloquentis & primi hominis, nepos, multorumque aliorum virorum clarorum, quos nihil attinet nominare, nepotes, & filii. Sed quid agimus? oblitine fumus, hoc nunc nobis esse propositum, cum satis de æternitate dixissemus, ne si interiret quidem animi, quidquam mali esse in morte? A. Ego vero memineram: sed te de æternitate dicentem aberrare à proposito facile patiebar. M. Videor te altè spectare, & velle in coelum migrare. A. Spero fore, ut contingat id nobis, sed fac, ut isti volunt, animos non remanere post mortem. video nos, si ita sit, privati spe beatorum vite. M. Mali verò quid asserit ista sententia? 6 fac enim sic animum interire, ut corpus, 7 num igitur aliquis dolor, aut omnino post mortem sensus in corpore est? nemo id quidem dicit: 8 et si Democritum infumulat Epicurus: Democritici negant, ne in animo quidem igitur sensus remanet. ipse enim nusquam est: 9 ubi igitur malum est? quoniam nihil tertium est, an, quoniam ipse animi discessit à corpore non sit sine dolore? ut credam ira esse. 10 quam est in æquum? & saltem esse arbitror: & sit plerumque sine sensu: nonnamquam etiam cum voluptate: totumque hoc leve est, qualecumque esse sit enim ad punctum temporis illud angit, vel patitur excruciat, discessit ab omnibus in, quæ sunt bonæ in vita. Vide, ne a malis dici verius possit. quid ego nunc hęc vitam hominum? verè & jure possum. sed quid necesse est, cum id agam, ne post mortem miseris nos putemus fore, etiam vitam efficere deplorando miseriores?

fecimus hoc in eo libro, in quo nosmetipsos, quantum potuimus, consolati sumus: a malis igitur mors abducit, non à bonis, verum si quærimus. Hoc quidem à Cyrenaico Hegesias sic copiose disputatur, ut is à Rege Ptolemaico prohibitus esse dicatur illa in scholis dicere, 11 quò multi, his auditis, mortem sibi ipsi confecerent: Callimachi quidem epigramma in 12 Ambraciotam, Cleombrotum est: quem ait, cum nihil ei accidisset adversi, 13 muro se in mare abjecisse, lecto Platonis libro. ejus autem, quem dixi, Hegesias liber est, *De rege ptolemaico* 13 quòd à vita quidam per inedia discedens, revocatur ab amicis: quibus respondens, vita humane enumerat incommoda: posse id facere, etsi minus, quam ille, qui omnino vivere expedire nemini putat. 14 Mitto alios. etiamne nobis expedit, qui & domesticis, & forensibus solatus, ornamentisque privati, certe si ante occidissent, mors nos à malis, non à bonis abstraxisset? Sit igitur aliquis, qui nihil mali habeat, nullum a fortuna vulnus acceperit. Metellus ille honoratus quatuor filiis: at quinquaginta Priamus, 15 quibus septem & decem, iusta uxore natus: in utroque eandem habuit fortuna potestatem: 16 sed utra in altero est. Metellum enim multi filii, filiarum, nepotes, neptes in rogam imponerunt: Priamum tanta progenie orbatum, cum in aram confugisset, hostilis manus interemit. Hic si vivis filiis, incolum regno occidisset: 17 *Assante spe barbarica, Tella celatu, laqueanti,* utrum tandem à bonis, 18 an à malis discessisset? tum profecto videretur à bonis. At certe ei melius evenisset, nec tam flebiliter illa canerentur. *Hæc omnia vidi inflamrari, Priamo vitam evitari, Jovis aram sanguine temptari.* Quali verò ista, vel quidquam tum potuerit ei melius accidere. 19 quòd si autè accessisset, tamen eventum omnino amississet: hoc autem tempore sensum malorum amisit. Pompejo nostro familiari, cum graviter ægotaret Neapoli, melius est factum. 20 coronati Neapolitani fuerunt: nimirum etiam Puteolani vulgò ex oppidis publicè gratulabantur. Ineptum sane negotium, & Græculum: sed tamen fortunatum. Utrum igitur, si tum esset extinctus, à bonis rebus, an à malis discessisset? Certe à miseris, non enim cum focero bellum gessisset, non imperator arma sumisset, non domum reliquisset: non ex Italia fugisset. non.

1. *Inter patriam vitam.* Sic omnes & tres Gul. Viç. *Faci patriam* sed illud vel conditionem h. ponens non bene tollitur.
2. *Ut ipse animi deterrimus.* Tuentur id o. m. s. unanimo consensu. licet Lamb. & agte eum Viç. *deterrimus*.
3. *Memoria & primi hominis nepos.* Vulg. abell. & primi. Restitui ex Viç. o. Pall. & tribus Gul. Mart. Gomb. Fab. Vat.
4. *Aberrare à proposito facit le patiebar.* Ita communis o. m. s. cum Lam. consensu. vulg. propositio abell. & in Viç. edit.
5. *Videor te altè spectare.* A. *De rebus*, hæc elegantiam debemus quinque Pall. Mare. Gomb. Fab. vulg. *alia*.
6. *Ita enim sic animam interire.* P. Pallom divertit ab hac lectione Viç. mario. quam quatuor Pall. Mart. Gomb. Fab. Pith. Var. cuentus. Sec. ut Viç. sic enim animam sic vulg. sic animam sic interire.
7. *Non igitur aliquis dolor.* Præteream, si penas me esset, lecto certis Pall. codicibus. Non igitur. Enammet, cor aceto cor aceto in pectore.
8. *Res Democritum infumulat Epicurus.* Pal. pr. & quænt. quæ Democritum vel quænt.
9. *Ubi igitur malum?* Quoniam nihil tertium est. Lamb. lectioni addit palamta. quique Pall. Fab. Pith. Vat. ipequemet Viç. vulg. *Ubi igitur malum est, quæntur nihil tertium?*
10. *Quam est in æquum.* In Crepundis docui, legendum ex sec. terr. Bell. *Quam est ad se, quæntur non de illis.*
11. *Quamvis hic aut. sic mortem sibi ipsi confecerent.* Ita partim veteres Codices partim Lamb. & Viç. vulg. quid mali hic audiunt mortem sibi ipsi confecerent. Gul. ex conjectura quæ pro quæ. Pal. lib. Gomb. restituit.

11. *Ambraciotam Cleombrotum.* Nescio quid velint o. Pall. cum Vat. & Pith. ingerendo oculis clarè Theodor. vel trembratum.
13. *Quod à vita quidam per inedia discedens.* Tuentur hanc lect. unà voce m. s. & edit Lamb. tamen, à vita, unde conjiciens Gul. quod de vita, quia in Fabrico pro quod erat quo.
14. *Mitto alios.* Sic sec. terr. quart. Fab. Viç. edit. vulg. *emitto*.
15. *Quibus septem & decem iusta uxore natus.* Accessit Lamb. ratione meliori suffulso. & auctoritate secundi Pall. motus. ceteri propositionem tollunt. Fab. Pith. pr. terr. quart. quint. Pall. Viç. edit.
16. *Utra in altero est.* Quam lectionem ex pr. sec. indicavi in Crepundis, jam licet accedente quarto, veritus sum in eorum rec. per se, facta in altero est.
17. *Assante spe barbarica.* Nihil variant libri hæc quidem. Gm. tamen legendum censet, *Assante, & illud ex secundo offic. hac trahit, & i. primam enim, ut stant res facere sileamus, in agendo plus, quam scribendo spera poverimus.* Mibi aliud videatur, nec vacat jam dicere.
18. *An à malis discessisset.* Distimunt ita plerique libri. Gal. tamen sic leg. *discessisset eum, Prius*.
19. *Quod si autè accessisset.* Ita Fab. Pith. quinque Pall. & si accurati ore auct. exigatur, omnino melius erit. vulg. *accessisset à solo invecum primò*.
20. *Coronati Neapolitani fuerunt nimirum etiam Puteolani vulgò ex oppidis.* Ita omnes libri, præter Gomb. partim ante vulg. in se ferunt: unde Gultelmus arylabac. fuerunt nimirum etiam Puteolani: partim vulgò est.

non, exercitum amissio, nudus in castrorum ferrum, & manus incidisset: non liberi deferti: non fortunæ omnes à victoribus possiderentur, qui, si mortem tuam obiisset, in amplissimis fortunis occidisset. is propagatione vitæ quæ, quantas, quàm incredibilem hæsit calamitates? Hæc morte effugiuntur, etiam si non evenerint, tamen quia possunt evenire, sed homines ea sibi accidere posse non cogitant. Metelli sperat sibi quisque fortunam: *proinde quasi aut plures fortunati sint, quam enselices, aut certe quidquam sit ea rebus humanis, aut sperare sit prudentius, quam timere.* Sed hoc ipsum concedatur, bonis rebus homines morte privati: ergo etiam carere mortuos vitæ commodis, idque esse miserum, certe ita dicant necesse est. An potest is, qui non est, re ulla carere? triste enim est nomen ipsum carendi, quia subjicitur hæc vis: habuit, non habet: desiderat, requirit, indiget. opinor, hæc incommoda sunt carentis, caret oculis, odiosa cæcitas. liberis, orbitas, valet hoc in vivis: mortuorum autem non modo vitæ commodis, sed ne vitæ quidem ipsa quisquam caret. de mortuis loquor, qui nulli sunt, nos, qui sumus, num aut si coramibus caremus, aut penais, sit qui id dixerit? certe nemo, quid ita? quia *etiam si non habebas, quod tibi nec usu, nec natura sit aptum, non careas, etiam si sentias te non habere.* Hoc premendum etiam atque etiam est argumentum, confirmato illo, de quo, si mortales animi sunt, dubitare non possumus, quoniam tantus interitus in morte sit, ut ne minima quidem suspicio sensus relinquatur. hoc igitur probe stabilito, & fixo, illud excutiendum est, ut sciat, quid sit carere, ne relinquatur aliquid erroris in verbo. **CARERE** igitur hoc significat, egere eo, quod habere velis. inest enim velle in carendo, nisi cum sic, tanquam in febris, dicitur, alia quadam notione verbi. dicitur enim alio modo etiam carere, cum aliquid non habeas, & non habere te sentias, etiam si id facile patiare. carere enim in morte non dicitur, nec enim esset dolendum, dicitur illud, *bono carere quod est malum.* sed ne vivus quidem bono caret, si eo non indiget: sed in vivo intelligi tamen potest, regno carere: dici autem hoc in te satis subtiliter non potest: possit in Tarquinio, cum regno esset expulsus, at in mortuo ne intelligi quidem potest. *carere enim sentiant est: nec sensus in mortuo:* nec carere quidem igitur in mortuo est. quamquam quid opus est in hoc philosophari, cum sem non magnopere philosophia egere videamus? Quoties non modo doctores nostri, sed universi etiam exercitui ad non dubiam mortem concusserunt? quæ quidem si timeretur, non L. Brutus arcens eum reditu tyrannum, quem ipse expulerat, in prælio concidisset: non cum Latinis decertans pater Decius, cum Etruscis filius, & cum Pyrrho nepos, se hostium telis objecissent: non uno bello pro patria cadentes Scipiones Hispania vidisset, & Paullum & Geminum Capnæ, Venustia Marcellum, Latini Albinum, Lucani Græcchum. num quis horum miser hodie? *nam quidem post spiritum extremum: nec enim potest esse miser quisquam sensu perempto.* At id ipsum odiosum est sine sensu esse. Odiosum, si id esset carere. cum vero peripicuum sit, nihil posse in eo esse, qui ipse non sit: quid potest esse in eo odiosum, & qui nec careat, nec sentiat? quamquam hoc quidem nimis sæpe, sed eo, quod in hoc inest omnis animi contractio, ex metu mortis, qui enim satis videtur, id quod est luce clarius, animo, & corpore con-

sumto, totaque animante deleto, & factio interitu univer-
so, illud animal, quod fuerit, factum esse nihil, is plane
peripiciet, inter Hippocentaurum, qui nunquam fuerit
& regem Agamemnonem, nihil interest: nec plures,
nunc facere M. Camillum hoc civile bellum, quam ego
illo vivo fecerim Romam captam. Cur igitur & Camil-
lus doleret, si hæc post trecentos, & quinquaginta ferè
annos eventura putaret, & ego dolessem, si ad decem millia
annorum gentem aliquam nostram potituram pu-
tem? quia **TANTA CARITAS patria est, ut eam non sensu
nostro, sed salute ipsius metiamur.** Raque non detoret sapientes
mori, quæ propter incertos casus quotidie imminet, propter brevitatem
vitæ nunquam longe posse abesse, quo minus in omne tem-
pus reipub. suisque contulæ, & posteritatem ipsam, cujus
sensum habiturus non sit, ad se putet pertinere. Quæ
licet etiam mortalem esse animam judicantem, æterna moliri, non
gloriam cupiditatis, quam censuras nec sit, sed virtutem, quam necessarij
gloria, etiam si tu id non agas, consequatur. natura vero hæc
habet, ut, quo modo initium nobis certis omnium ortus nostris as-
ferat sic exitum mors: *ut nihil pertinet ad nos ante ortum, sic nihil
post mortem pertinet.* in quo quid potest esse mali, cum
6 mor: nec ad vivos pertinet, nec ad mortuos? alteri nulli sunt,
alteros non attingit: quam qui leviores faciunt, somni
similimam volunt esse, quasi verò quisquam ita non-
aginta annos vellet vivere, ut, cum sexaginta confecerit,
reliquos dormiat, ne suos quidem id velit, non modo ipse.
Eudymion verò, si fabulas audire volumus, nescio quan-
do in Latino obdormivit, qui est mons Caræ, nondum,
opinor, exspectectus, num igitur eum curare censes,
cum Luna labore, à qua consopitus putatur, ut eum doc-
mentem oscularetur? quid curet autem, qui ne sentit
quidem? *habet somnum imaginem mortis, eamque quotidie induit.*
Et dubitas, quin sensus in morte nullus sit, cum in ejus
simulacro videas esse nullum sensum? Feilantur ergo
istæ ineptæ pæne aniles, ante tempus mori, miserum esse,
quod tandem tempus? natura ne? At ea quidem dedit
usuram vitæ, tanquam pecunia, nulla præstituta die. Quid est igitur,
quod querat, si repetit cum vivit? ea enim condi-
tione acceperat. Iidem, si puer parvus occidit, æquo ani-
mo ferendum putant: si verò in cunis, ne querendum
quidem. Atqui ab hoc acerbius exegit natura, quod dedit.
Nondum gustaverat, inquam, vitæ suavitatem: hic au-
tem jam sperabat magna: quibus frui ceperat. At id
quidem ipsum in ceteris rebus melius putatur, aliquam partem,
quam nullam, attingere, cur in vitæ fecus? Quamquam
non male ait Callimachus, *nullo sapio lacrymasi Priamum,*
quam Troiam, eorum autem qui exacta ætate moriuntur,
tortura laudatur. cur? *nam, æor, nullis, si vitæ lon-
gior daretur, posset esse jucundior.* **NIHIL EST ENIM
profecto homini prudentia dulcius, quam M. ut cetera asse-
rat, affert certe sententia.** **QUAE VERO ÆTAS longa est?** aut
quid omnino homini longum? nonne modo pueros, mo-
do adolescentis, in curia, à te go insequens, nec opi-
nanteis affecta est senectus? sed quia ultra nihil habemus,
hoc longum ducimus. omnia ista, perinde ut cui-
que data sunt, & pro rata parte à vitæ, aut longa aut brevia
dicuntur. Apud Hypanim fluvium, qui ab Europæ parte
in Pontum insluit, Aristoteles ait bestiolas quasdam nasci,
quæ unum diem vivunt, ex his igitur, hora octava quæ
mortua est, proventus: ætate mortua est: quæ verò occiden-

1. An potest is, qui non est, re ulla carere. Lepidus Fab. qui non est, qui cui accedit, etc. in supponens. Mihi videtur pro qua legendum quid. Sed nihil refert.

2. Carere enim in morte non dicitur. Quinque Pall. Vat. Fab. Pic. hanc lectonem præstant. ed. Vici. Carere enim male, id non dicitur.

3. Cum Pyrrho nepos. Dele vi partem etiam antiquam, sequutus quinque Pall.

4. Paullum & Geminum. Ita V. & quinque Pall. non hæc itera amplius, Geminum ac inepte vulg. Paullum & Geminum. nam & Vat. Paullum Geminum Capnæ.

5. Qui nec careat, nec sentiat? Prebant Lamb. hæc quinque Pall. æque ipse Vici.

6. Mors nec ad vivos pertinet, nec ad mortuos? Eleganter mihi videtur illud pertinet subauditum, princeps Pall. qui eo definitur.

7. Nemo est, nulli si vitæ longior daretur. Ita Lamb. ita Fab. duoque Pall. tert. quin. vulg. Nam, vero, non ista, prævia cong.

8. Pro rata parte à vitæ, aut longa aut brevia dicuntur. Secuti somus Vici obsequentes habentem Pall. per. quart. quæ. Ceterum Grut. videbatur illud pro rata partibus. Vulg. omittunt à vitæ Lamb. post. à parte vitæ aut longæ. 4. in

te sole, decrepita: eo magis, si etiam solstitiali die. confer
 nram longissimam aetatem cum æternitate, in eadem propemodum
 brevitatis, quæ illa bestialia, reperimus. Contemniamus igitur
 omnes ineptias: (quod enim levius huic leviatim nomen
 imponam?) totamque vitam bene vivendam in auro robore, ac ma-
 gnitudine. Et in omnium rerum humanarum contentione, ac despi-
 cencia. I. Et in omni virtute ponamus. nam nunc quidem
 cogitationibus molestissimis excaminamur, ut, si ante
 mors adventet, quam Chaldaeorum promissa consecuti su-
 mus, spoliati magnis quibusdam bonis, illius, desituri i-
 que videamur. Quod si exspectando, & desiderando
 pendemus nimis, cruciamur, angimur: pro dii immor-
 tales! quam iter illud jucundum esse debet, quo confecto, nulla reli-
 qua cura, nulla sollicitudo futura sit! quàm me delectat Thera-
 mene, quàm elato animo est! ceteri enim stemus, cum legi-
 mus, tamen non miserabiliter viri clarus emoritur, qui
 cum conjectus in carcerem tringinta iussu tyrannorum,
 & venenum ut sitiens obduxisset, reliquum sic è populo e-
 jecit, ut id resonaret, & quo sonitu reddito, arridens. Pro-
 pter, inquit, hoc pulero Critia, qui in eum fuerat raterimus.
 Grixi enim in convivio solent nominari, cui poculum
 tradituri sunt. Lulii vir egregius extremo spirititu, cum
 jam præcordiis conceptam mortem contineret: è vereque
 ei, qui venenum præberat, mortem esse eam auguratus,
 quæ brevi consecuta est. Quis hanc animi maxime agilitatem
 in ipsa morte laudat, si mortem, malum judicaret? Vadit in
 eundem carcerem, atque in eundem paucis post annis scy-
 phum Socrates, eodem scelere judicium, quo tyrannorum,
 Theramenes. quæ est igitur ejus oratio, quæ facit eum
 Plato usum apud iudices, jam morte multatum? Magna
 me, inquit, spes tenet, iudices, bene mihi evenire, quod mittar ad
 mortem. necesse est enim, sit alterum de duobus; ut aut sensus e-
 immo omnia mors auferat, aut in alium quemdam locum ex huius lo-
 ci morte migretur. quamobrem siue sensus extinguatur, morique ei
 sensus similis est, qui nonnunquam, etiam sine visis somniorum,
 & placidissimam quietem affert: dii boni, quid lucris est emori? aut
 quàm multi dies reperiri possunt, qui saltem anteponatur, cui si-
 milis futura est perpetuitas omnium consequentium temporum? quæ me bea-
 tior? si vera sunt, quæ dicuntur, migrationem esse, mortem, in eas
 res, quæ, quæ è vita exceperunt, insolent: id multo jam beatius est,
 si, cum abis, qui se iudicem numerum haberi volunt, evaseris, ad
 eis venire, qui vere iudices, appellantur. Minos, Rhadamantum,
 Eacum, Triptolezum: convenireque eos, qui iusti, & cum fide vi-
 ventium, hac peregrinatione medicorum vobis videtur potissimum vero colloqui
 cum Orpheo, Musæo Homero Hesiodo liceant, quanti tandem estimatus
 equidem sepe emori, si fieri posses, vellem, ut ea, quæ dico, mihi li-
 beret invenire. quanta delectatione autem afflueret, cetero Palama-
 dem, cum Ajaxem, cum alios, iudicio iniquorum circumventos, con-
 vinceret! tentarem etiam summorum regum, qui maximas copias duxit
 ad Trojam, & Ulyssis. Si sphyraque prudentiam: nec ob eam rem, cum
 hac exquirem, si ut hic faciebam, capite damnaret, ne vos qui-
 dem iudices, si, qui me absistis, mortem timueris. nec enim

cuiquam bono malo quidquam evenire possit, nec viros, nec mortuos;
 nec unquam ejus res a diis immortalibus negligentur. nec mihi ipse
 hoc accidit fortuito, nec vobis ego, à quibus accusatus sum, aut à
 quibus condemnatus, habeo quod succensam, nisi quod mihi nocere se
 crediderunt. 9 & hæc quidem hoc modo, nihil autem meo-
 lius astimo. Sed tempus est, inquit, jam hinc abire me, ut mor-
 riar, vos, ut vitam agatis, utrum autem sit melius, dii immortia-
 les sciunt: homines quidem scire arbitror noninem. Ne ego
 haud paullo hunc animum malim, quàm eorum omnium
 fortunas, qui de hoc judicaverunt. et si quod præter deos
 negat scire quemquam, id se ipse, utrum melius sit, nam
 dixit ante. sed suum illud, nihil ut affirmet, tenet ad ex-
 tremum: nos autem tenemus, ut nihil sentiamus esse
 malum, quod sit à natura datum omnibus. intelligamus-
 que, si mors malum sit, esse sempiternum malum. nam
 vita miseræ, mors finis esse videtur, 10 mors si est mise-
 ra, finis esse nullus potest. Sed quid ego Socratem, aut
 Theramenem, præstantes viros virtutis, & sapientie glo-
 ria, commemoro, cum Lacedæmonius quidam, cujus ne
 nomen quidem proditum est, mori em tantopere contem-
 perit, ut, eam ad eam duceretur, damnatus ab iphoris, &
 esset vultu hilari, atque lato, dixissetque ei quidam ini-
 micus, Contemnisme leges Lycurgi? responderit, Ego ve-
 rō illi maximam gratiam habeo, qui me ea parva multaverit, quæ
 sine mutatione, & sine versura possem dissolvere. O virum Spar-
 ta dignum! ut mihi quidem, qui tam magno animo fue-
 rit, innocens damnatus esse videatur. Taleis innumera-
 bileis nostra civitas tulit. Sed quid dices & principes
 nominem, cum legiones scribat Cato sæpe alacris in eum
 locum profectas, unde redituras se non arbitrentur?
 Partimimo Lacedæmonii in Thermopylis occiderunt, in
 quo Simonides:

Dis hospes Sparta, nocte hic vidiſſe jacentis,
 Dum sacris patriæ legibus obsequitur.
 Quid dux Leonidas dicit? Pergite animo forti, Lacedæ-
 monii; hodie apud inferos fortasse cenabimus. fuit
 hæc gens fortis, dum Lycurgi leges vigeabant. è quibus u-
 nus, cum Perles hostis in colloquio dixisset glorians, So-
 lem præ faciebam multitudine, & sagittarum non vobebis. In
 umbra, inquit, igitur pugnabimus. Viros commemoro. qua-
 lis tandem Lacæna? 11 quæ cum filium in prælium mi-
 sisset, & interfectum audisset, Idæreo, inquit, genueram, ut
 esset 12 qui pro patria mortem non dubitaret occumbere. 13 Esto
 fortis, & duri Spartiata: magnam habet vim reip. disci-
 plina. quid? Cyrenæam Theodorum, philosophum non
 ignobilem, nonne miramur? cui cum Lyimachus rex
 crucem minaretur, Istitis quæso inquit, ista horribilia mi-
 nitare purpuratis tuis: Theodori quidem nihil interest, huma-
 ne, an sublimis putrefcat, cujus hoc dicto admoneor, ut aliquid
 etiam de humatione, & sepultura dicendum existimem:
 rem nō difficilem, iis præsertim cognitis, quæ de nihil sen-
 tiendo

1. In omni virtute ponamus. J. Adde Pall. pr. tert. quart. quine cum
 Pit. r. m. post ponam. in sua tyrannorum, in infer. oribus ita doctum.
 2. Quæstio: bene molestissimis excaminamur. J. Sic V. & Pall. pr. tert.
 quart. quine vulg. nulli sima.
 3. Quam iter illud jucundum esse debet. J. Duda ante Lamb. qui tamen
 tanquam princeps in hac emendatione triumphat, sic edidit V. & sic
 habet ad verbum in Pall. tert. quart. Pit. in pr. ac quint. ubi am-
 plius, vulg. quam sperabilis iter illud in eundem est.
 4. Venenum ut sitiens obduxisset. Primus V. & laudem hujus emen-
 dationis tunc, in Lamb. ceter. quæ sunt hinc huc quoque Pall. Vat.
 5. Quæstio: bene molestissimis excaminamur. Ita V. & Pall. pr. quart. quine.
 6. Si magis placere lectio tert. Pall. quæd si quis reddidit eridetur, quod al-
 ludic etiam pr. quæd si quis reddidit eridetur, ut innot. leviss. poculum &
 vultu habebat. alix. sic. vulg. quæ sentio redd. in idem.
 7. V. & Pall. pr. quart. quine. Recino: vulg. etiam si præbe-
 re. etiam in Pall. tert. quart. libri optimis. quam etiam in Gryph. repe-
 dit. testatur Mich. Brot. quid si quis præberet aut præberet mali? &

præbe vel præberet quod est præbe.
 7. Sine v. & somniorum. J. Opt. mus Pal. tert. la. fr.
 8. Placuisse hanc quietem affert. J. Fab. Pal. quart. pace huiusmodi.
 9. Et hoc quidem hoc modo. nihil autem melius astimo. J. Sic Lamb. post
 Man. & V. & quibus assentitur pr. Pall. vulg. pro astimo, extrens.
 10. Mortis est misera, finis esse nullus potest. J. O. & m. nostri, & editio
 Lamb. mortis est misera, finis esse nullus potest. quod etiam est in m. Suf-
 fredi.
 11. Quæcum filium in prælium misisset. J. Pal. sec. m. pr. quint. amiserit, hoc
 est, onandasset, ut supra.
 12. Qui pro patria mortem non dubitaret occumbere. J. In huius vulgatis edi-
 tionibus cum quibus conspirat hinc V. & licet ver. cod. itemque Pit.
 Fab. & tert. prior. Pall. ac Vat. morte occumbere, unde Lamb. morte occum-
 bere quine denique plane omittit T. m. pr.
 13. Esto fortis & duri Spartiata. Et hic vulgatz. cum Man. subscriptus
 mus. V. & sic fuit & duri Spartiata. sed quinque Pall. & sic fuit.

dicendo paullo ante dicta sunt, de qua Socrates quidem quid sentierit, apparet in eo libro, in quo moritur: de quo jam tam multa diximus, cum enim de immortalitate animorum disputavisset, & jam moriendi tempus urgeret, rogatus à Critone, quem admodum sepeliri vellet, Multam vero, inquit, operam, amici, frustra consumsi. Critoni enim nostro non persuasi, me hinc avolaturum, neque quidquam mei relicturnum, verum tamen, Crito, si me asequi poteris, aut sibi natus eris, ut tibi videbitur, sepeliv. sed, mihi crede, nemo me vestrum, cum hinc excessero, consequetur. Præclare id quidem, qui & amico permiserit, & se ostenderit de hoc toto genere nihil laborare. Durior Diogenes, & id quidem sentiens, sed, ut Cynicus, asperius, proies se quasi inhumatum. tum amici, Volucresque, & seris? Minime vero, inquit: sed bacillum propter me, quo abigam, ponitote. Qui poterit? illi, non enim sentis. Quid igitur tibi, serarum laniatus oberis, nihil sentiens? Præclare Anaxagoras: qui cum Lampro mole retur, querentibus amicis, velle ne Cræomenus 2 in partem, si quid ei accidisset, afferri: nihil vacasse est, inquit. undique enim ad inferos tantundem via est. Totaque de ratione humani nominis unum tenendum est: ad corpus illam pertinere, sive occiderit animus, sive vigeat. In corpore autem perspicuum est, vel extincto animo, vel elapso, nullum residere sensum. Sed plena errorum sunt omnia, trahit Hectorem, ad currum religatum, Achilles: lacerari eum, & sentire, credo, putat, ergo hic ulciscitur, ut quidem sibi videtur. At illa sicut acerbissimam rem moræret:

Vidi vitæ quod me passa agerem, Hectorem quadrupago curru raptarier, quem Hectorem? aut quamdiu ille erit Hector? melius Accius & aliquando sapiens Achilles, Immo enim verò corpus Priamo reddidi, Hectorem abstuli. Non igitur Hectora traxisti, sed corpus, quod fuerat Hectoris. Ecce alius exoritur à terra, qui matrem dormire non sinat.

Mater, se appello, tu qua curas somno suspensa levata, Neque se mei miseres: surge, & sepeli natum, Hæc cum pressis, & siebilibus modis, 4 qui totis theatris moestitiam inferant, concinuntur: difficile est, non eos, qui inhumati sunt, miseros iudicare:

— prius quam sera, volucresque: metuit ne laceratis membris minus bene utatur: ne combustis, non extimescit.

Hæc velle quia semias regis, deusdatus ossibus, Per terram sania delubris fœde direxerit. Non intellego, quid metuat, cum tam bonos septenarios fundat ad tibia. Tenendum est igitur, nihil curandum esse post mortem, 5 cum multi inimicos etiam mortuos pœnantur. Exlectatur luculentis sanè versibus apud Ennium Thyestes, primum ut naufragio pereat Atreus, durum hoc sanè: talis enim interitus non est sine gravi sensu, illa inania,

— Ipse sum vni saxo fixus asperis, Evulsoratus, latera pendens, saxa spargens tabo;

Sanie & sanguine atro. Non ipsa saxa magis sensu omni vacabunt, quam ille, latera pendens, cui se hic cruciatum cenfer optare, quam essent dura, si sentiret? & nulla sine sensu sunt. Illud vero perquam inane,

Neque sepulcrum, 7 quo recipias, habeat, pertum corporis: Vbi, remissa humana vita, corpus & requiescat à malis.

Vides quanto hæc in errore ventitent: porum esse corporis, & requiescere in sepulcro putat mortuum, magna culpa Pelopis, qui non eruditi filium, nec docuerit, quatenus esset quidque curandum. Sed quid lingu orum opiniones animadvertem, nationum varios errores perspicere cum liceat? conduunt Egypti mortuos, & eos domi servant: 9 Persæ etiam cetera circumlitos condunt, ut quam maxime permancant diuturna corpora. Magorum mos est non humare corpora luorum, nisi à fœtis sint antè laniata, in Hærcyana 10 plebs publ cos alitæces: optimates, domesticos, nobile autem genus canum illud scimus esse, sed pro sua quisque facultate parat, à quibus lanietur: camque optimam illi esse censent sepulcrum, permulta alia colligit Chryppus, ut est in omni historia curiosus, sed ita terra sunt quedam, ut ea fugiat & reformidet oratio. Totus igitur hic locus est contemnendus in nobis, non negligendus in vestris: ita tamen 11 ut mortuorum corpora nihil sentire sentiamus, quantum autem consuetudini, fama que dandum sit, id carent vivi, sed ita, ut intelligant, nihil ad mortuos pertinere, sed profecto mori tum aquisimam animo appetitur, cum sui se laudibus vita occidens consolari potest, nemo parum diu vixit, qui virtute per se per se fundum est numerare. multa mihi ipsi ad mortem tempestita fuerunt: que utinam potuissem obire, nihil enim jam acquirere: cumulata erant officia vite, 12 cum fortunæ bella restabant, quare si ipsa oratio minit perficeret, ut mortem negligere possimus: at vita acta pecciat, ut satis, superque vixisse videamur, quosquam enim sensus abierit, tamen summi, & proprii boni & laudis, & gloriæ, quam vi non sentiant, mortui non carent. 13 ENIM nihil in se habet gloria, curexpectatur, tamen virtutem tanquam umbra sequitur, verum multitudinis iudicium de bonis, si quando est, magis laudandum est quam illi ob eam rem bene: Non possum autem dicere, quoquo modo hoc accipiat, Lycurgum, Solonem, legum, & publicæ disciplinæ cætere gloria: Themistoclem, Epaminondam, bellicæ virtutis ANTE ENIM Salaminæ ipsam Neptunus obruet, quam, Salaminæ iropæi memoriam: priusque Bœotia Leuctra tollentur quam pugna Leuctricæ gloria, multo autem tardius fama deseret Curium, Fabricium, Calatinum, 13 duos Scipiones, duos Africanos, Maximum, Marcellum, Paulum, Catonem, Lælium innumerabilis alios, quorum similitudinem aliquam qui arripuerit, non eam fama populari, sed vera bonorum laude meriens, fidenti animo, 14 si ita refert, gradietur ad mortem, in qua aut summum bonum, aut nullum malum esse cognovimus: secundis vero suis rebus

1. quæ hæc illam propter me.] Lamb. suffragantur Nart. Gemb. Fab. Vat. Pal. quart. vulg. prope me.
 2. In partem, si quid ei accidisset, afferri.] Secutus est Lamb. V. & qui ita edidit, verum Pall. tollunt ei ac quatuor priores pro afferri, afferri. Pit. consensit.
 3. Hectorem curru quadrupago.] Ita ordinant quinque Pall. & antiquiores, mediâ producebant, ut multa infinita Cælorem, & solum sicut Anibal.
 4. Qui tibi ibereis moestitiam inferant, concinuntur.] V. & sic edenti adfunt quatuor Pall. Fab. Pich. vulg. concinuntur.
 5. Cum multi inimicos etiam mortuos pœnantur.] Ita imprimendum curru, quia etiam sic Lamb. & veteri cod. nec al. ter Gemb. Gryph. Vat. de. nique Pall. omnium optimas: quali nempe formâ restituit & Lang. Officiorum l. c. 43 p.
 6. Nulla fuit sensu sunt.] Sicut abest ab o. Pall. itemque Fab. Pit.
 7. Quo recipias habes.] Sic V. & Lamb. lectio quo recipias, videtur in Pall. tert. quint. & Fab. quæ præ nostrâ nauci non est.
 8. Requiescat à malis.] Omittunt Mart. Gemb. Fab. Pall. quart. quint.

propositionem. Ego eam omnino delendam censo, & ne officiat trochaico.
 9. Persæ etiam cetera circumlitos condunt.] Ita Lamb. cui acced. V. & l. x. c. 8. ut & Man. Nepos. Sic denique Pall. tert. quart. quint. Fab. Pith. quid multistota lunt condunt, a regem Aegypti.
 10. Plebs publicos alit tener.] Nescio quid velit Pall. tert. quart. quint. pro publ. ceris plebsi teponens.
 11. Ut mortuorum corpus nihil sentire sentiamus.] Quinque Pall. mff. Suffridi Mart. Gemb. Pit. nihil sentire viri sentiamus, quemadmodum & Vat. exceperat.
 12. Cum fortuna bella restabant.] Ita legendum, produxi in Crepunditæx optimo pal. tert. acced. et bonitate gemis germanus quatuor vulg. cum fortuna bella restabant.
 13. Duo Scipiones, duo Africanos.] Gemb. sec. tert. pall. melius, duo Scipiones duo Africanos, & sic Vat. exceperat, nec auctori insolens.
 14. Si ita refert.] Sic Pall. tert. cum tali glossa, expedit. itemque quart. quint. Gryph. Mart. Gemb. Fab. Pich. vulg. si ita refert.

rebus volet etiam mori. non enim tam cumulus bonorum iudicatus esse potest, quam molestia decessio. hanc sententiam significare videtur Laconia illa vox, qui cum Rhodius Diogoras, Olympionices nobilis, uno die duos suos filios victores Olympix vidisset, accessit ad senem, & gratulatus, *Morte Diogora*, inquit, non enim in eadem adfensurus es. Magna hæc, & nimium fortasse Græci putant, vel tum potius putabant, isque, qui hoc Diogora dixit, permagnam existimans, treis Olympionicas una e domo prodire, cunctari illum diutius in vita, fortunæ obiectum, inutile putabat ipse. Ego autem tibi quidem quod satis esset, paucis verbis, ut mihi videbar, responderam. concesseris enim, nullo in malo mortuos esse: sed ob eam causam contendi, ut plura dicerem, quod in desiderio, & luctu hæc est consolatio maxima, nostram enim, & nostra causa susceptum dolorem, modice ferre debemus, ne & nosmetipsos amare videamur. *illa suspicio intolerabilis dolore cruciat, si opiniatur eos, quibus orbati sumus, esse cum aliquo sensu in iu malo, quibus vulgo opinantur.* hanc excutere opinionem mihi met volui radicatus, etoque sui fortasse longior. A. Tu longior? non mihi quidem, prior enim pars orationis tua faciebat, ut mori cuperem; posterior, ut modò non nollem, modò non laborarem. 1 omni autem oratione illud certe perfectum est, ut mortem non ducerem in malis. M. Num igitur etiam thetorum epilogum desideramus? an iam hanc artem planè relinquitur? A. Tu verò istam ne reliqueris, quam semper ornasti; & quidem iure. illa enim te, 2 verum si loqui volumus, ornaverat. sed quanam est iste epilogus? 3 vero enim audite, quicquid est. M. Deorum immortalium iudicia solent in scholis profere de morte, nec verò et fingere ipsi, sed Herodoto auctore, aliisque pluribus. Primum Argæ sacerdotis, 4 Cleobis & Biron filii, prædicantur. nota fabula est; cum enim illam 5 ad solenne, & statum sacrificium curru vehi jus esset, satis longè ab oppido ad sanum, morarenturque iumenta: tunc juvenes ii, quos modò nominavi, veste posita corpora oleo perunxerunt: ad jugum accesserunt. ita sacerdos advecta in sanum, cum currus esset ductus à filiis, precata à dea dicitur, 6 ut illi præmium daret pro pietate, quod maximum homini dari possit à deo: post epulatos cum matre adolefcentes. somno se dedisse, mane inventos esse mortuos. Simili precatone Trophonius, & Agamedes, uti dicuntur: qui, cum Apollini Delphis templum exedificavissent: venerantes deum, petierunt mercedem non parvam quidem sperari, & laboribus, nihil certi, sed quod esset optimum homini, quibus Apollo se id daturum offendit, post ejus diei tertium: qui ut illuxit, mortui sunt reperti. Judicavisse deum dicunt & eum quidem deum, cui reliqui dii concessissent, 7 ut præter ceteros divinaret. Affertur etiam de Sileno fabella quædam: qui cum à Mida captus esset, hoc ei munus pro sua missione dedisse scribitur: docuisse regem, NON NASCI HOMINI LONGÈ optimum esse: proximum autem quam primum mori. qua est sen-

tentia in Ctesphonte usus Euripides:

*Nam nos decebat carnis celebratis demum,
Lugere, ubi esset aliqui in lucem editus,
Humana vita varia reputantia mala:
At, qui labores morte finisset gravis,
8 Hunc omnium amicos laude, & lætitia exequi.*

simile quiddam est in consolatione Crantoris: 9 ait enim Terentium quendam Elisium, cum graviter filii mortem moereret, venisse in Pnychomantium, quæ rentem quæ fuisset tantæ calamitatis causa: huic vo in tabellis tuis hujusmodi vericulos datos:

*Ignarus hominum in vita menibus errant:
Euthymos potius est factorum munera, letæ.
Sic fuit utulus finis, utique, ubique.*

His, & talibus auctoribus usi, 12 confirmant causam, rebus à diis immortalibus iudicatum. Alcidas quidem, amator antiquus, in primis nobilis, scripsit etiam l. udationem mortis, quæ constat ex enumeratione humanorum malorum. cui rationes ex, quæ exquisitiùs à philosophis colliguntur, defuerunt, ubertas orationis non defuit: clara verò mors pro patria oppedita, non solum gloriose rhetoribus, sed etiam beata videtur solent, repetunt ab Erichtheo: cujus etiam filii cupide mortem expetiverunt pro vita civium: Cædrius, qui se in medios immisit hosteis, veste famulati, ne possent agnosci, si esset ornatu regio: quod oraculum erat datum, serex interficere esset, vestricum Athenæi fore. 13 Menocæus verò non præmittitur: qui oraculo edito largitus est patris suum sanguinem. Iphigenia Aulide ducta se immolandum jubet, ut hostium sanguis elictatur suo Veniunt inde ad propiora, Harmonius in ore, & Aristogiton, Laq cedæmonius Leonidas, Thebanus Epaminondas vigent, nostros non norunt: quos enumerare magnum est: ite sunt multi, quibus videmus optabileis mortis fuisse cum gloria. quæ cum ita sint, magna tamen eloquentia est utendum, atque ita velut superiore e loco concionandum, ut homines mortem vel optare incipiant, vel certe timere desistant. nam si supremus ille dies non existitiorum, sed commutationem esset loci, quid optabilius? sin autem perimit, ac delet omnino, quid melius, quam in mediis vitæ laboribus obdormiscere, & ita conniventem, omnino consopiri sempiterno? quod si fiat, melior Eaniti, quam Solonis oratio. hic enim noster,

*Nemo me lacrymis decoret (inquit) nec funera læta
Faxit.*

At verò sapiens ille,

*Mors mea ne careat lacrymis: linquamus amicum
Mortem, ut celebrem funera cum gemitu.*

Nos verò, si quid tale acciderit, ut à deo denuntiatum videatur, ut exeamus è vita, læti & agentes gratias parteamus, emittique nos è custodia, & levati vinculis arbitremur, ut aut in æternam, 14 & clarè in nostram domum remigremus, aut omni sentu, molestia que careamus: sin autem nihil denuntiabitur, eo tamen limus animo 15, ut

Cccc horri-

1. *Omni autem oratione illud certe perfectum est, ut mortem non ducerem in malis.*
2. *Verum si loqui volumus, ornaverat.*
3. *vero enim audite, quicquid est.*
4. *Cleobis & Biron filii, prædicantur.*
5. *ad solenne, & statum sacrificium curru vehi jus esset.*
6. *ut illi præmium daret pro pietate, quod maximum homini dari possit à deo.*
7. *ut præter ceteros divinaret.*
8. *Hinc omnes, necesse.*
9. *ait enim Terentium quendam Elisium.*

And. Schol. in Nod. l. 2. c. 11. Var. excerpta Terentium. Sed o. ferè nulli discrepant Fab. Pall. pr. quart. terminum sec. ibi. amicum. tert. ubi. amicum. Gemb. Terentium. Mart. Terentium.
10. *In tabellis tuis hujusmodi vericulos datos.* Ita Viç. quinque Pall. Pit. vulg. teris.
11. *Patrem munera, letæ.* Ita debet scribi, ut dudum annotavit Terent. & ferè ita Memb. pr. latio. Mart. Gemb. Fab. vulg. namque latio. perpetuam.
12. *Confirmant causam, rebus à diis immortalibus iudicatum.* Terent. delect. quart. Pal. ceterum Gul. ex. coniect. leg. volbat. ut verus.
13. *Menocæus verò.* Lamb. ita emendavit, quod v. deo confirmari ab Pit. Pall. tert. quint. Vat. excerptis. Sed Schol. ex Cod. Vindob. vulgè Menocæus.
14. *Et clarè in nostram domum remigremus.* Mart. Fab. Pit. Vat. tert. Pal. plene: unde ex. coniect. Gul. sane. quod v. visitur in pr.
15. *Ut heri dilectum diem.* Sic quinque Pal. V. et ed. vulg. eam non duplici Fab. in. volentem illum diem diem.

horribilem illum diem aliis, nobis fastum putemus, nihil quæ in malis ducamus, quod sit vel à diu immortalibus, vel à natura parente omnium constitutum, non enim temerè, nec fortuito facti, & creati sumus, sed profectò fuit quædam vis, quæ generi consulere humano: nec id gigneret, aut aleret, 1. quod, cum exiret, omnes labores, tum incidere in mortis malum sempiternum: 2. portum potius paratum nobis, & per fugium putemus, quo urinam velis passis pervehi liceat, sin resiantibus ventis rejiciemur, tamen

paullo tardius referamur necesse est. Quod autem quonibus necesse est, id ne miserum esse uni potest? Habes epilogum, ne quid prætermisum, aut relictum putemus. A. Ego verò, & quidem fecit etiam iste me epilogus firmiorem. M. Optimè inquam, sed nunc quidam validitudo tribuamus aliquid, cras autem, & quot dies erimus in Tusculano, agamus hæc, & ea potissimum, quæ levationem habeant ægritudinis, formidinis, cupiditatum, 3. qui omni è philosophia est fructus uberrimus,

1. Quod cum exiret, omnes labores. Ita quinquæ palliatiam Non. vulg. exantlerisset D. d. am. ut scripsimus legendum docuit Mur. porro codex P. it. exantlerisset, quod si prescribitur litterarum ductum timeris, eodem recidit tamen evoluit Gul. exudavisset.

2. Per fugium potius paratum nobis. Et per fugium putemus. Ita o. omnino editi, & libri vet. Vi& tamen pres. gum.

3. Qui omni è philosophia est fructus uberrimus. Vi& ed. hæc lectionem habet. pall. tamen tres cum Fab. vit. qui in mai. phi. sophia est. quart. quinqu. omittunt præpositionem: quart. amplius phi. sophia: unde proclive legitur qui omni philosophia est fructus uberrimus. quam lectionem postea omnibus apicibus inventi in vat. exscriptis.

M. TVLLII CICERONIS
TVSCVLANARVM QVÆSTIONVM,
AD
M. BRVTVM,
LIBER SECVNDVS.
DE
TOLERANDO DOLORE.

NEOPTOLEMVS quidem apud Ennium philosophari sibi: aut necesse esse, sed paucis: nam omnino haud placere, ego, autem Brute, necesse mihi quidem esse arbitror philosophari: nam quid possim, præteritum nihil agens, agere melius? sed non paucis, ut ille, difficile est enim, in philosophia paucas esse ei nota, cui non sint aut pleraque, aut omnia, nam nec paucas, nisi è multis, eligi possunt: 1. nec, qui paucas perceperit, non idem reliqua eodem studio persequetur, sed in vita tamen occupata, atque, ut Neoptolemitum erat, militari, pauca ipsa multum saepe proficiunt, & ferunt fructus, 2. si non tantos, quanti ex universa philosophia percipi possunt; tamen eos, quibus aliqua ex parte interdum aut cupiditate, aut ægritudine, aut metu liberemur: velut ex ea disputatione, quæ mihi nuper habita est in Tusculano, magna videbatur mortis effecta contentio: quæ non minimè valet ad animum metu liberandum, nam qui id, quod vitari non potest, meruit, is vivere animo quieto nullo modo potest, sed qui, non modò quia necesse est mori, verum etiam quia nihil habet mors, quod sit horrendum, mortem non timet,

magnum, is sibi præsidium ad beatam vitam comparat, quamquam non sumus ignari, multos studiosè contra esse dicturos, quod vitare nullo modo potuimus: nisi nihil omnino scriberemus, etenim si orationes, quas nos multitudinis iudicio probari volebamus, popularis est enim illa facultas, & effectus eloquentiæ est audientium approbatio, sed si reperiebantur nonnulli, qui nihil laudarent, nisi quod se imitari posse confiderent, quem que sperandi sibi, eundem, & bene dicendi finem proponerent, & cum obruerentur copia lententiarum, atque verborum, se junctam, & famem se mallo quàm ubertatem, & copiam dicerent, 3. unde erat exortum genus Atticorum, iis ipsis, qui id sequi se profitebantur, ignotum: qui iam conticere, parè ab ipso foro irrisi: quid futurum puta mus, cum, ad iurore populo, quod utebantur antea, nunc minimè nos uti posse videamus? est enim philosophia paucis contenta iudicibus, multitudinem consilio ipsa fugiens, etque ipsi & suspecta, & inuisa: ut vel, si quis universam velit vituperare, secundo id populo facere possit: vel, si in eam, quam nos maximè sequimur, conetur invadere, magna habere possit auxilia à reliquorum philosophorum disciplinis, nos autem universæ philosophiæ vituperatoriibus respondimus in Hortensio. Pro Academia autem.

1. Et qui paucas perceperit. Retinui Vi& lectionem, consensum Fab. pall. sec. rest. quart. Var. trahentem, vulg. perceperit.

2. Si non tantos, quanti. Ex. lib. rom. M. p. p. p. o. & Vi& sed non, & c.

3. Magna habere possit auxilia à reliquorum Philosophorum disciplina. Secut. sumus Turn. l. X. c. d. item Lamb. præpositionem à inferentes, quibus sociatissimum in partem concessam Fab. cod. præferens.